

*”Meillä on halua, aikaa ja mahdollisuus kasvattaa enemmän
lapsia kuin meille siunaantui.”*

Sijaisvanhemmuus Meri - Lapin alueella

Ida-Maria Hietaharju, Heidi Kaikkonen

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomi AMK

KEMI 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Koulutusala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Ida-Maria Hietaharju & Heidi Kaikkonen
Opinnäytetyön nimi:	Sijaisvanhemmuus Meri – Lapin alueella
Sivuja (joista liitesivuja):	62 (4)
Päiväys:	20.11.2012
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Sari Halttunen & Leena Seppälä
<p>Opinnäytetyömme aiheena on selvittää, mikä saa perheet ryhtymään sijaisvanhemmiksi ja mitä haasteita se tuo tullessaan. Tutkimme myös, ovatko perheet kokeneet saaneensa riittävästi tukea, vai kaipaavatko sitä lisää ja minkälaisessa muodossa. Sijaisperheet ovat kaikki Meri – Lapin alueelta ja toimivat yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Sijaisperheinä toimii tällä hetkellä 23 perhettä, joista kuusi osallistui kyselyymme.</p> <p>Opinnäytetyömme on laadultaan kvalitatiivinen ja tarkoituksenamme on käyttää kyselyssä survey-tutkimusta, jossa kysymykset ovat avoimia. Sen tarkoituksena on saada koottua tietyin kriteerein valituilta perheiltä vastauksia samoihin kysymyksiin. Vastaajina toimivat sijaisvanhemmat, äidit sekä isät. Teoriaosuudessa käsittelemme lastensuojelua yleisestä näkökulmasta, sen eri sijoitusmuotoja ja lapsen sijoittamista perheeseen. Käsittelemme myös sijaisperheiden tukemista, koulutusta sekä syitä mikä heidät saa ryhtymään vaativaan työhön. Perehdymme myös vanhemmuuden käsitteeseen yleisesti, ja pohdimme sisarusuhteiden merkitystä biologisten ja sijoitettujen lasten välillä. Kerromme Pelastakaa Lapset ry:n toiminnasta ja lisäksi vuoden 2012 alussa uudistuneesta perhehoitolaista.</p> <p>Aineistomme perusteella suurinta osaa perheitä yhdisti rakkaus lapsia kohtaan, ja he halusivat myös saada lisää lapsia kotiinsa. Positiivisia asioita on tullut paljon lasten myötä, ja yksi isä nostikin esille yhtenä palkitsevana tekijänä onnistuneet hoitokokemukset. Myös omat kokemukset, esimerkiksi sijoituslapsista omassa lapsuudenkodissa ovat vaikuttaneet päätökseen alkaa sijaisperheeksi. Yksi perheistä oli toiminut aikaisemmin tukiperheenä, ja sen kautta avautui mahdollisuus alkaa myös sijaisvanhemmaksi.</p> <p>Laaja viranomais- ja tukiverkosto koetaan niin mahdollisuutena kuin haasteena. Enemmistö vastanneista perheistä on kokenut saaneensa riittävästi tukea. Toisaalta ilmeni, että sosiaalityöntekijöiden kiire koetaan esteenä todellisen tuen saamiseksi. Lähes kaikki perheet kokivat, että arki perheessä on muuttunut täysin ja arkeen on tullut lisää elämää. Vastauksista nousi esille myös median vaikutus päätöksen syntymiseen. Tieto siitä, että sijaisvanhemmista on huutava pula, on vahvistanut perheitä tekemään lopullisen päätöksen ryhtyä sijaisperheeksi.</p>	
Asiasanat:	lastensuojelu, huostaanotto, perhehoito, sijaisvanhemmuus, tukeminen

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Bachelor of Social Services
Author(s):	Ida-Maria Hietaharju & Heidi Kaikkonen
Thesis title:	Foster parenthood In Meri-Lappi area
Pages (of which appendixes):	62 (4)
Date:	20.11.2012
Thesis instructor(s):	Sari Halttunen & Leena Seppälä
<p>The purpose of our bachelor's thesis is to find out what makes families want to become foster families and what challenges it brings about. We will also look into whether the families feel that they have received enough support and if not, what kind of additional support would possibly be needed. All the foster families are situated in the Meri - Lappi region and they co-operate with Save the Children. Currently there are 23 foster families in the region of which six families took part in our survey.</p> <p>Our thesis represents a qualitative study and its purpose is to use a survey method where the questions are open-ended. Its purpose is to collect answers to the same questions from families that have been chosen for the survey by predetermined criteria. The questions will be answered by foster parents, both mothers and fathers. In the theory section we will look into child protection from a general aspect, discuss the different placing options and placing a child in a foster family. We will also discuss supporting foster families, training and the reasons why parents want to take on such a challenging job. We will also take a closer look at the concept of parenthood and discuss the meaning of the relationships between biological and foster siblings. We will tell about the action of Save the Children and the renewed family care law.</p> <p>Based on our interviews love towards the children is one thing the families have in common. They also wanted to have more children in their homes. Also for example subjective experiences of foster children in the parents' own childhood homes have had an impact on the decision of becoming foster parents. One of the families had been a support family before and through that they got the opportunity to become also a foster family. The answers also reflect the impact of the media on the decision making. The awareness of the fact that there is a massive lack of foster parents has made the parents even more confident of the final decision. The children have brought along many positive things to the families lives. One father brought up the successful experiences of care as one rewarding factor. The wide networks of authorities and support are experienced as a possibility but also as a challenge. Most of the interviewed families feel that they have received enough support. On the other hand it appeared that social workers' busy working schedule is considered as an obstacle to receiving support. Nearly all the families experienced that the life in the family has changed completely and the everyday life is livelier now.</p>	
Document words: child protection, custody, family care, foster parenting, support	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU JA PERHEHOITO	8
2.1 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	8
2.2 Huostaanottoluvut ja lastensuojelutilasto vuonna 2010	9
2.3 Avo- ja sijaishuolto	11
2.4 Perhehoito	12
2.5 Perhehoitolaki	15
2.6 Perhe ja vanhemmuus	16
3 LAPSEN SJOITTAMINEN SIJAISPERHEESEEN	18
3.1 Mikä saa perheet ryhtymään sijaisvanhemmaksi?	18
3.2 Sijaisvanhempien valinta	20
3.3 Sijoitus ja sen vaiheet	22
3.4 Sukulaissijoitus	24
3.5 Sisarussuhteet sijaisperheessä	26
4 SIJAISPERHEIDEN TUKEMINEN JA KOULUTUS	28
4.1 PRIDE -koulutus	29
4.2 Työnohjaus	31
4.3 Sopeutumisvalmennus ja lomat	31
4.4 Perhehoidon palkkiot ja korvaukset	32
4.5 Pelastakaa Lapset ry	34
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	36
5.1 Tutkimustehtävät ja kysymykset	36
5.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineisto	36
5.3 Tutkimusmenetelmä	38
5.4 Aineistoanalyysi	39
6 KOKEMUKSIA SIJAISVANHEMMUUDESTA	41
6.1 Syitä sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen	41
6.2 Sijaisvanhemmuuden haasteet	42
6.3 Tukea ja koulusta	43
6.3.1 Sijaisvanhempien kuulluksi tuleminen	45
6.3.2 Etukäteen saadut tiedot sijoitetusta lapsesta	46
6.4 Yhteistyö biologisten vanhempien kanssa	46
6.5 Sijaislasten vaikutus sijaisperheen arkeen	47

6.6 Rahallinen korvaus vaativasta työstä	48
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	50
LÄHTEET	55

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on sijaisvanhemmuus Meri - Lapin alueella. Sijaisvanhemmuus on yksi sijoitusvaihtoehto lastensuojelun saralla ja se on aihe, joka on kiinnostanut meitä molempia sosionomiopiskelijien alusta alkaen. Siksi päädyimme tekemään opinnäytetyön yhteistyönä. Halusimme selvittää syitä, miksi perheet on saanut ryhtymään vaativaan tehtävään kasvattamaan muiden vanhempien lapsia. Sijaisvanhempana toimiminen tuo monia haasteita tullessaan, ja myös niistä halusimme tietää enemmän. Tuen muodoista halusimme selvittää tarkemmin, mitä tukea sijaisvanhemmat saavat ja mitä he kenties kaipaavat lisää.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kaksinkertaistunut 1990-luvun alusta alkaen. Huolestuttavaa on etenkin se, että 16- ja 17-vuotiaiden nuorten huostaanotot ovat lisääntyneet. Tarja Heino Terveiden- ja Hyvinvoinnin laitoksen THL:n erikoistutkija vaatiikin täyttä remonttia siihen, että lapset ja nuoret eivät jää ilman oikeutettuja palveluja, koska kunnat säästävät lastensuojelun kustannuksissa vastoin lakia. (Pohjonen 2012, A6).

Nykyisin yleisin huostaanoton syy on vanhempien avuttomuus ja jaksamattomuus, joihin liittyy alkoholi- ja mielenterveysongelmia. Meri – Lapin alueella huostaanotot ovat päinvastoin hieman vähentyneet verrattuna muuhun Suomeen ja se on avohuollon tukitoimien kehittämisen ansiota. Sijaisperheitä tarvitaan lisää, vaikka määrä onkin kohtuullinen, kertoo sosiaalityöntekijä Merja Alm Pelastakaa Lapset ry:stä. (Pekkala 2012, 6). Opinnäytetyömme tavoitteena onkin lisätä sijaisvanhemmuuden tunnettavuutta ja jakaa lisää informaatiota sijaisvanhemmuutta harkitseville. Toivomme myös Pelastakaa Lapset ry:n hyötyvän selvittämistämme asioista, siten että he saavat lisätietoa vanhempien kokemista asioista, kuulevat mihin asioihin sijaisäidit, sekä sijaisisät ovat tyytyväisiä ja mitä pitäisi kehittää lisää.

Arvot muovaavat sitä miten pyrimme ymmärtämään selvittämiämme asioita opinnäytetyössämme. Valitsimme tutkimusmuodoksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Aineiston keruussa käytimme kyselyä ja muotona postikyselyä. Vastausprosenttiin

olimme tyytyväisiä ja tulemme esittämään saamamme tulokset Pelastakaa Lapset ry:lle yleisellä tasolla. Näin he pystyvät paikkaamaan mahdollisia puutteita sijaisvanhemman arjessa. Myös onnistumiset tulevat näkyviin tuloksissa, joka auttaa toiminnan pyörittämisessä ja kehittämistä tulevaisuutta ajatellen.

Pitkään odotetun ja valmistellun perhehoitajalain muutoksen myötä tavoitteena on siirtää sijaishuollon painopiste laitoshuollosta perhehoitoon, vahvistaa perhehoidon laatua, sekä tehdä sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä houkuttelevampaa lisäämällä erilaisia tuen muotoja. Lapsen sijaishuolto järjestetään laitoshuoltona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti muualla. Perhehoito katsotaan muutoksen mukaan olevan ensisijainen sijaishuollon muoto laitoshuoltoon nähden.

2 LASTENSUOJELU JA PERHEHOITO

2.1 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

”Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun” (Lastensuojelun tietopaketti 2008.) Lastensuojelua määrittelee lastensuojelulaki (13.4.2007/417). Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto. Perusajatukseltaan lastensuojelun ydin on selvä ja hyvin yksinkertainen. Tehtävänä on turvata lapsen kehitys ja terveys, sekä poistaa näitä vaarantavat tekijät. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, jossa perhe on ensisijainen, ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa. Tilanteet ovat subjektiivisia ja vaihtelevat hyvinkin paljon. Toisinaan hyödytään tilapäisestä avusta ja joskus lapsen hyvinvoinnin turvaaminen vaatii pitkäkestoisia ja kokonaisvaltaisia toimia. (Bardy 2009, 41.)

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee selvityksen lapsen tilanteesta eli arvion lastensuojelutoimenpiteiden tarpeista. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvittelyssä otetaan huomioon niin historia, nykyhetki kuin tulevaisuuskin. Lapsen kehityksen vaarana voi olla monet asiat, esimerkiksi hoivan puute, vuorovaikutuksen köyhyys ja kylmyys, epävakaat ihmissuhteet, syrjäytyminen tai pahoinpitely. Selvitystä tehdessä isona haasteena on myös vanhemmuuden arviointi. Vanhemmilla saattaa olla isoja puutteita vanhemmuudessa ja usein vanhempien omien ongelmien myötä lapset unohtuvat. Tärkeintä on kuitenkin lapsen huomioiminen ja lapsen oikeudet. (Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojeluprosessi -käsikirja, 2008.) Mikäli sosiaalityöntekijän tekemän arvioinnin perusteella ratkaistaan, että lastensuojelutarpeen selvitys tehdään, alkaa tästä lastensuojeluasian asiakkuus ja jokaiselle lapselle laaditaan oma asiakaskertomus (30§).

Lapsi voidaan erinäisistä syistä sijoittaa myös kiireellisesti ilman arviointia. Kiireellisessä sijoituksessa painavia asioita ovat, että lapsi on välittömässä vaarassa, tai muuten tarvitsee kiireellistä sijaishuoltoa tai sijoitusta. (Käsikirja, 2008). Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi vanhempien ja huoltajien kykenemättömyys huolehtia lapsesta, muun muassa päihtymyksen tai väkivallan vuoksi. Kiireellisen sijoituksen syynä voi olla myös lapsesta itsestä lähtöisin olevat syyt esimerkiksi lapsen päihteiden käyttö, aggressiivisuus ja itsetuhoinen käyttäytyminen. (Taskinen 2007, 45.)

2.2 Huostaanottoluvut ja lastensuojelutilasto vuonna 2010

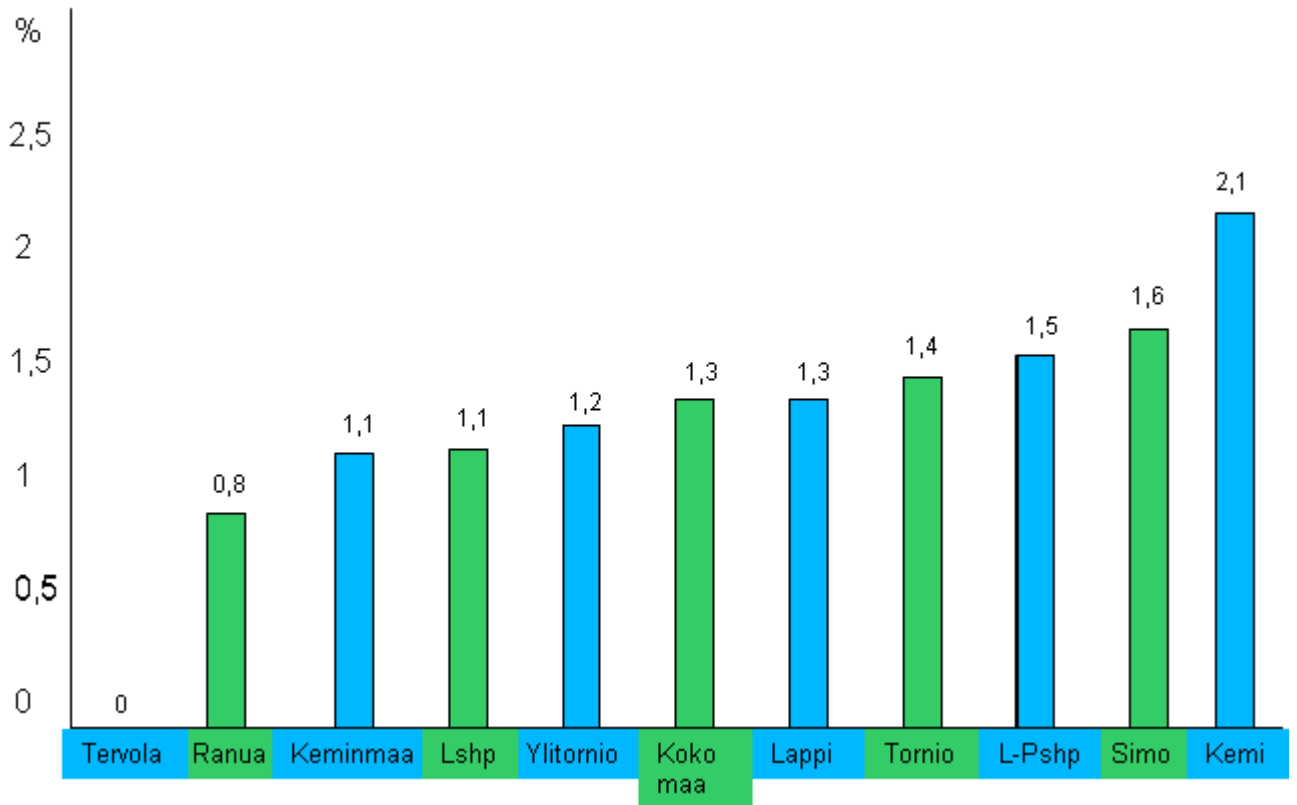
Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos kerää vuosittain kunnilta tiedot lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevista, sekä kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista. Avohuollon tukitoimien piirissä olevista lapsista ja nuorista kerätään vain lukumäärätietoja. Tiedot kerätään henkilötunnuksittain sijoitetuista lapsista ja nuorista.

Vuonna 2010 huostaan otettujen lasten määrän kasvu on pysähtynyt. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2010 yhteensä 88 347. Määrä lisääntyi 11 % vuodesta 2009. Lastensuojeluilmoitukset koskivat kaiken kaikkiaan 57 766 lasta, määrä kasvoi 8,4 prosentilla.

Tilastoraportin mukaan vuoden 2010 aikana huostassa oli 10 003 lasta. Kiireellisesti sijoitettiin 3 432 lasta. Huostassa olleiden lasten määrä väheni edellisvuodesta runsaat 2 prosenttia, mutta kiireellisesti sijoitettuja oli 21 prosenttia enemmän kuin vuonna 2009. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli vuoden 2010 aikana sijoitettuna 17 064 lasta ja nuorta. Vuoteen 2009 verrattuna sijoitettuna olleiden määrä kasvoi reilun prosentin. Puolet huostassa olleista lapsista oli sijoitettu perheisiin, joista sukulais- tai läheisperheiden osuus on noin 11 prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista on poikia enemmän kuin tyttöjä. Kodin ulkopuolisia sijoituksia ei ollut lainkaan 16 kunnassa. Perheisiin sijoitettujen lasten osuuden pieneneminen on viime vuosina saatu taitettua. Laitoksiin sijoitettujen lasten osuus on kuitenkin kasvanut 2000-luvulla. Lastensuojelun sosiaalityön asiakkaana ja avohuollollisten tukitoimien piirissä oli yhteensä yli 78 500 lasta ja nuorta. Tämä on 11 prosenttia enemmän kuin vuonna 2009. (Sosiaaliportti.)

Kaavio 1

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset paikkakunnittain

Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0–17-vuotiaita lapsia oli Lapissa vuonna 2011 saman verran kuin koko maassa keskimäärin. Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella lapsia oli hieman enemmän kuin Lapin sairaanhoitopiirin alueella ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueella heitä oli hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Eniten kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0–17-vuotiaita vastaavan ikäisistä oli yllä olevan kaavion mukaan Kemissä ja Simossa. Tervolassa ei ollut yhtään tapausta. (Lapin aluehallintovirasto 2011.)

Pohdimme Kemin korkeaa sijoitusprosenttia verrattuna koko maan keskiarvoon. Pohjan Sanomissa oli kirjoitus 8. Syyskuuta 2012 Länsi-Pohjan Mielenterveysseuran Siivet – projektista, jossa projektipäällikkö Sinikka Himola totesi, että Kemin alueella tapahtuu melko paljon huostaanottoja ja sijaisperheisiin sijoittamisia. Samalla hän totesi myös, että uudelle perheväkivallan projektille on tarvetta. Meidän mielestämme yksi

syy korkeisiin huostaanottolukuihin voi olla korkea työttömyysaste, josta aiheutuu monia eri ongelmia perheille. Yleisesti kunnan heikko taloustilanne heijastuu perheisiin, koska esimerkiksi matalan kynnyksen tukimuotoja ei ole enää tarjolla samalla tavalla kuin ennen. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tulisi mielestämme lisätä, koska näin asioihin pystyttäisiin puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa ja näin ollen mahdollisesti välttyttäisiin lastensuojelun toimenpiteiltä. Viime aikoina julkisuudessa on puhuttu paljon sosiaalityöntekijöiden pulasta ja heidän työnsä liikakuormittumisesta. Tämä voi olla yksi syy myös Kemin kohdalla.

2.3 Avo- ja sijaishuolto

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen tai nuoren myönteistä kehitystä. Sopivia tukitoimia mietitään yhdessä lapsen tai nuoren sekä lapsen vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta pääasiallisesti vastuussa olevien henkilöiden kanssa. (Sosiaaliportti.)

Avohuollon tukitoimen muotoja ovat taloudellinen tuki, asumisen turvaaminen, avohuollon palvelut, esimerkiksi tukiperhe tai -henkilö, perhetyö, hoito- ja terapiat sekä vertaistukiryhmät jne. Lapsi ja koko perhe voidaan myös sijoittaa avohuollon tukitoimena johonkin perhe- ja laitoshuoltoon. Avohuollon tukitoimien tavoitteena on vahvistaa vanhempien voimavaroja, jotta he pystyisivät toimimaan riittävän hyvinä vanhempina lapsilleen. Lastensuojelun asiakkuus päättyy, mikäli lastensuojelun tarve lakkaa avohuollon tukitoimien myötä. (Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojeluprosessi -käsikirja, 2008.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen sijoitusta muualle kuin syntymäkotiin. Ennen päätöstä lapsen huostaanotosta ja sijaishuollosta on selvítettävä lapsen oma mielipide ja varattava hänelle mahdollisuus tulla kuulluksi. Kun sosiaalityöntekijä tekee päätöksen sijoituksesta, tulee hänen aloittaa lapsen lähiverkoston sekä tulevan asuinpaikan valintakriteerien kartoitus. Sosiaalityöntekijällä on mukana moniammatillinen työryhmä, joiden kanssa puntaroidaan eri vaihtoehtoja lapsen sijoitukselle. Tärkeintä on ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. (Tietopaketti, 2008). Lasten huostaanottoon ja sijaishuoltoon turvaudutaan vain jos avohuollon toimenpiteet

eivät ole riittäviä tai eivät ole lapsen edun mukaisia, tai jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Joskus tuen tarve voi olla niin suuri, että siihen ei pystytä vastaamaan. (Ahto & Mikkola 1999, 8).

Sijaishuoltoapaikkoina voivat toimia sijaisperheet, ammatilliset perhekodit, lastensuojelulaitokset sekä koulukodit (Tietopaketti, 2008.) Sijaishuollossa olevalle lapselle laaditaan asiakassuunnitelma, jota tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Myös vanhemmille voidaan tarvittaessa laatia kuntoutussuunnitelma. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja se voidaan lopettaa tarvittaessa. Se kuitenkin lakkaa nuoren täyttäessä 18 – vuotta. Päätöksen tekee viranhaltija yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. (Käsikirja, 2008). Lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihuoltoon, jos hän on ollut sijoitettuna tai hän ollut avohuollon asiakkaana vähintään puoli vuotta. Jälkihuoltovelvoite kunnalla lakkaa viisi vuotta sijoituksen päättymisen jälkeen tai kun nuori täyttää 21 vuotta (LSL 2007/417, 75§). Jälkihuollolla tarkoitetaan asumiseen, toimeentuloon, työhön ja opiskeluun liittyviä tukitoimia. Tukitoimet määritellään yksilöllisten tarpeiden mukaan jälkihuoltosuunnitelmassa yhdessä viranomaisten kanssa. . (Tietopaketti, 2008.)

2.4 Perhehoito

Perhettä, jossa hoidetaan sijoitettuja lapsia, kutsutaan sijaisperheeksi ja lasta hoitavia vanhempia sijaisvanhemmiksi (Valkonen 1995,1). Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. Hoidolla pyritään edistämään lapsen perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystään (ShL 25§). Perhehoito mahdollistaa perheenjäsenyyden, pysyvät ihmissuhteet sekä elinympäristön, jossa voi osallistua arjen erilaisiin askareisiin. Yhteiskunnalle perhehoito on edullisin kodin ulkopuolisista hoitomuodoista. (Ketola 2008, 22). Perhesijoituksen valmistelu alkaa siitä, kun lapsi päätetään sijoittaa perhehoitoon. Hänelle etsitään sellainen koti, joka parhaiten vastaa juuri hänen tarpeitaan. Niitä aletaan selvittää kokoamalla kaikki häntä koskevat tiedot, joista voidaan todeta, millainen lapsi hän on, mitä hän on kokenut, millaisia ihmissuhteita hän on luonut ja millaisia erityistarpeita hänellä mahdollisesti on. Lapsen oma mielipide selvitetään myös hänen ikätasoonsa sopivalla tavalla. (Ahto & Mikkola 1999, 14).

Kun sopiva perhe on löytynyt, perhe on saanut tiedot lapsesta sekä on valmis tapaamaan lapsen. Tapaaminen järjestetään lapselle tutussa paikassa, esimerkiksi lastenkodissa tai hänen hoitopaikassaan. Tutustumisen jälkeen lapsi voi vierailla tulevassa sijaishoidossaan yhdessä jonkun lapselle tutun henkilön kanssa. Lapselle annetaan mahdollisuus tutustua rauhassa uuteen kotiinsa ja ympäristöönsä. Näin ollen myös tulevat sijaisvanhemmat ja muut osapuolet voivat vielä miettiä sitä, että onko tehty päätös ollut oikea. Lapselle voidaan tässä vaiheessa vielä etsiä uusi koti, jos tämä nähdään tarpeellisena. (Ahto & Mikkola 1999, 14 -15).

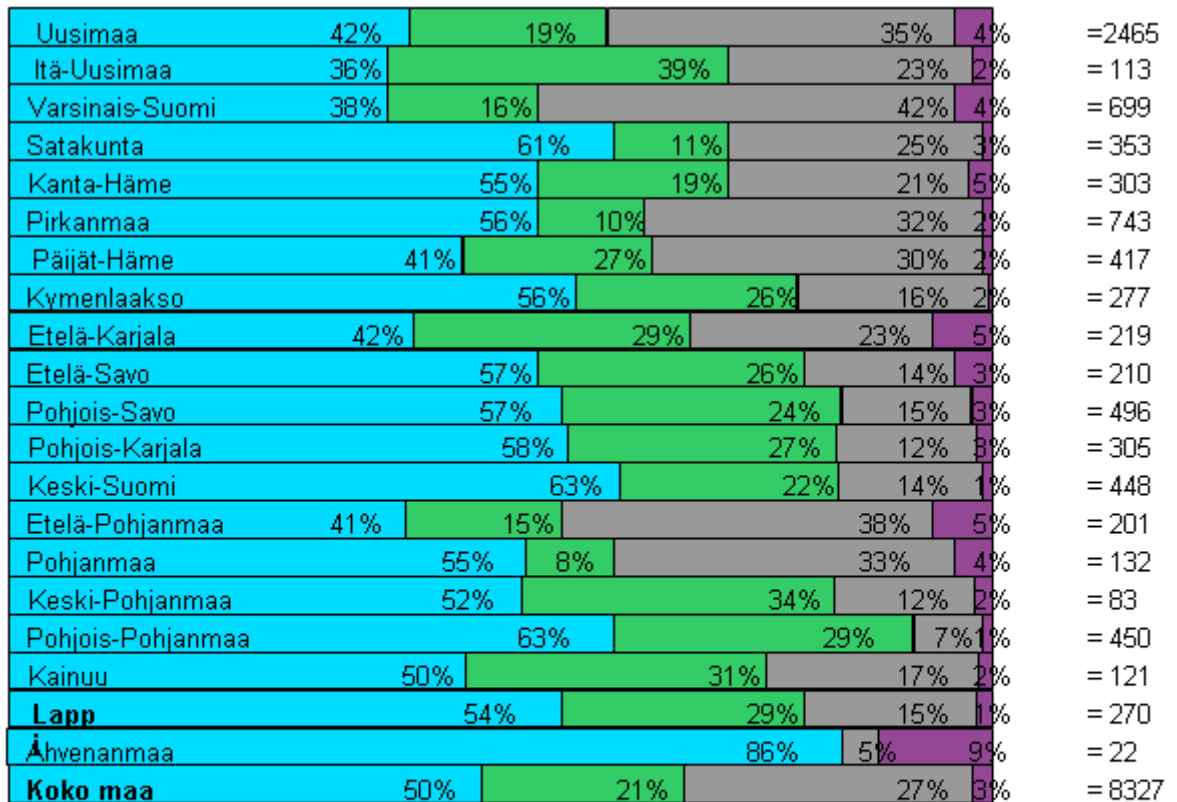
Uuden lastensuojelulain 2008 mukaan painopiste on siirretty pois laitoksista suuntana perhehoito. Suomessa enää vain 35 prosenttia sijoitetuista lapsista pääsee perheeseen. Niiden lasten osuus, jotka eivät voi kasvaa tai elää syntymäkodissaan, on noussut hälyttävästi viime vuosina. Perhehoitoliiton tekemän gallupin mukaan (Taloustutkimus 2005) noin 50 prosenttia suomalaisista ei tunne perhehoitoa. Sijaisperheiden saatavuuden lisäämiseksi tulisi lisätä valtakunnallista tiedotusta ja siten tehdä toimintaa tutuksi. Tämä mahdollisesti lisäisi aktiivisuutta sijaisperheeksi ryhtymiseksi. Norjassa ja Ruotsissa perhehoidosta on tehty ensisijainen hoitomuoto sijoitetuille lapsille ja nuorille. Kummassakin maassa sijaisperheisiin pääsee yli kaksinkertainen määrä lapsia verrattuna Suomeen.

Myös Suomessa perhehoidosta on tulossa vihdoinkin todellinen vaihtoehto lastensuojelun sijaishuoltoon. Siihen kuitenkin tarvitaan tuen sekä resurssien lisäämistä perhehoitajille. Pysyvät ihmissuhteet nousevat tärkeimmiksi lasta suojaaviksi tekijöiksi monista tutkimuksista, joten sijaisperheessä kasvaneella lapsella on paremmat mahdollisuudet kasvaa eheytyneeksi aikuiseksi ja sosiaalistua myös yhteiskuntaan. (Ketola 2008, 5, 56).

Alla olevan Stakesin tilaston mukaan lapsia on sijoitettu keskimääräistä enemmän perhehoitoon Lapissa kuin koko maassa. Toiseksi eniten Lapissa sijoitetaan lapsia ammatilliseen perhekotihoitoon. Laitoshuollon osuus on edellä mainittuja pienempi, mutta suurempi kuin muut sijoitusmuodot. Pienille lapsille ensisijainen sijoitusmuoto on perhehoito, joka tämän kaavion mukaan toteutuu suhteellisen hyvin. Sijaisperheistä on kuitenkin pula ja heitä valmennetaan koko ajan lisää. Syksyllä 2012 käynnistyy jälleen uusi sijaisvanhempien valmennuskoulutus Kemissä.

Kaavio 2

Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain 31.12.2010, % n(8327)

Seuraavaksi käsittelemme lapsen sijoittamista perheeseen ja syitä mikä saa perheet ryhtymään sijaisvanhemmiksi? Tämä on myös yksi tutkimuskysymyksemme, jota tulemme selvittämään opinnäytetyössämme. On tutkittu, että ikäryhmässä 35 - 45 on eniten halukkaita ja kiinnostuneita sijaisvanhemmuutta kohtaan. (Ketola 2008, 56.) Käsittelemme myös sijoituksen eri vaiheita, kun lapsi on muuttanut sijaisperheeseen. Siihen liittyy niin lapsella kuin sijaisvanhemmalla erilaisia tuntemuksia ja niitä käsittelemme eri vaiheiden kautta. Otamme esille myös sukulaissijoituksen edut. Se on erilainen prosessi kuin sijaisvanhemmaksi ryhtyminen yleensä.

2.5 Perhehoitolaki

Pitkään odotettu ja valmisteltu perhehoitajalain muutos tuli voimaan osittain jo vuonna 2011. Muutosesityksen pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettaman lainsäädännön kehittämistyöryhmän raportti, joka ei kokonaisuudessaan vielä tässä vaiheessa ole toteutunut. Perhehoitoliiton toiminnanjohtaja Pirjo Hakkaraisen mukaan lain uudistus pitää sisällään kiireellisimmät ja tärkeimmät asiat. Tavoitteena on siirtää sijaishuollon painopiste laitoshuollosta perhehoitoon, vahvistaa perhehoidon laatua sekä tehdä sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä houkuttelevampaa lisäämällä erilaisia tuen muotoja. Muutoksia tulee lastensuojelulakiin, perhehoitolakiin sekä omaishoidon tuesta annettuun lakiin. (Perhehoitoliitto 2011.)

Lastensuojelulain 50 § muutos koskee lapsen sijaishuollon järjestämistä laitoshuoltona vain, jos sitä ei voitaisi järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla muualla. Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto laitoshuoltoon nähden. Merkittävä lakimuutos tuli myös perhehoitajalakiin, koskien perhehoitajien ennakkovalmennuksen säätämistä pakolliseksi ja riittävän tuen turvaaminen sijoituksen aikana. Valmennuksen tavoitteena on turvata perhehoitajaksi aikovan henkilön valmiudet tehtävänsä. Myös sijaisvanhemmille maksettava hoitopalkkion vähimmäismäärän nostettiin 353 eurosta 650 euroon. (Perhehoitoliitto 2011.)

Sijaisvanhemmille tarjottavan riittävän tuen määrä varmistetaan siten, että jokaista hoidettavaa varten perhehoitajalle nimetään vastuutyöntekijä. Tämä tarkoittaa sitä, että perhehoidon toteutumisesta tukevien työntekijöiden osaamista ja määrää tulee lisätä. On arvioitu, että tuen toteuttamiseksi tarvittaisiin valtakunnallisesti 100 uutta sosiaaliohjaajaa. On myös laskettu, että perhehoitoon sijoittaminen laitoshoidon sijasta tuottaisi merkittäviä kustannussäästöjä. (Perhehoitoliitto 2011.)

Perhehoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana kunta tai kuntayhtymä voi tehdä edellytyksen täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen. Sopimuksessa henkilö sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan kotona, jos perhehoitaja suostuu siihen ja sen arvioidaan olevan myös hoidettavan henkilön edun mukaista. (Finlex 6 a§.) Vapaan järjestyminen on tuottanut vaikeuksia monille perhehoitajille ja siksi lakimuutos voisi kannustaa perhehoitajia pitämään ansaitut lomat. Sijaishoidon avulla voitaisiin pa-

rantaa perhehoitajan hyvinvointia ja jaksamista. Kiertävälle perhehoitajalle maksettavasta palkkiosta, muista kuluista ja sopimuksen voimassaolosta tulee sopia toimeksiantosopimuksessa. Sijaishoitajalle kuuluu myös samanlainen sosiaaliturva kuin perhehoitajalle. (Perhehoitoliitto 2011.)

Perhehoitoliiton puheenjohtaja, kansanedustaja Aila Paloniemi on kommentoinut seuraavasti: ”*Teimme liiton kanssa vaikuttamistyötä loppumetreille saakka sen puolesta, että valtiovarainministeriössä ja Kuntaliitossa nähtäisiin perhehoidon kehittämisen merkitys paitsi inhimillisenä hoitomuotona myös kustannussäästöinä tulevaisuudessa. Kuntien talous ei enää kestä laitusrakenteesta johtuvia, rajusti nousevia lastensuojelun sijaishuollon kustannuksia.*” Perhehoitoon nyt saadut uudistukset ovat Paloniemen mielestä todellinen työvoitto. (Perhehoitoliitto 2011.)

2.6 Perhe ja vanhemmuus

Miehen ja naisen rakkaussuhde on ollut perusta, jolle perhe normaalisti rakentuu. Useimmiten perheeseen syntyy lapsia, mutta ei aina. Perhe on syli, jossa lapset voivat kasvaa aikuisiksi rakkauden ja turvallisten rajojen ympäröimänä. Perheeseen kohdistuvat muutospainet ovat koko ajan kasvaneet. Käsitystämme oikeasta ja väärästä halutaan hämärtää ja muuttaa esimerkiksi julkisen tiedonvälityksen, kasvaneen viihdekulttuurin ja jopa lainsäädännön keinoin. (Jokinen 2000, 8).

On varmasti totta, että ihmiset määrittelevät perheen monella eri tavalla. Vaikuttavia tekijöitä on kunkin ihmisen erilaiset arvot ja elämäntilanteet. Perheiden hyvin – ja pahoinvointi on ajankohtainen puheenaihe nykyajan yhteiskunnassa. Perinteisesti perhe on määritelty isän, äidin ja lasten muodostamaksi kokonaisuudeksi biologisin perustein. Tällöin voidaan puhua määritelmästä ydinperhe. Kun puhutaan juridisin perustein muodostuneesta perheestä, sen muodostaa avioliitossa tai avioliitonomaisessa suhteessa elävä pari. Perhe voi muodostua myös niin, että perheessä on adoptoituja lapsia tai esimerkiksi molempien puolisoitten lapsia, jolloin puhutaan uusperheestä. Perheiden hoitamisen ja tutkimisen kannalta onkin tärkeää, että perheet itse määrittelevät sen, ketä perheeseen kuuluu. Usein perheenjäsenten emotionaaliset, eli tunneperäiset, suhteet ovat tärkeämpiä kuin juridiset tai biologiset siteet. (Åstedt - Kurki & Jussila & Koponen & Lehto & Maijala & Paavilainen & Potinkara 2008, 11 -13.)

Perhe voi merkitä eri ihmisille erilaisia asioita ja perheen merkitys voi vaihdella ympäröivän yhteiskunnan muutosten myötä sekä oman elämäntilanteen mukaan. Esimerkiksi ruuhkavuosiaan elävälle perheenäidille perhe merkitsee varmastikin erilaisia asioita kuin juuri lapsuudenkodistaan irrottautuneelle nuorelle. (Väestöliitto.)

Vanhemmuuden, siinä missä lapsuudenkin, ohenemisesta on alettu puhua yhä enemmän. Ei ole itsestään selvää, että vanhemmat huolehtivat tai edes osaavat huolehtia lastensa hoidosta ja kasvatuksesta. Olipa syy vanhemmuuden haurastumiseen sitten arvo maailmanmuutoksissa, ihmisten elämänrytmin ja -tapojen muutoksissa tai ongelmien aiempaa paremmassa havaitsemisessa, on asiaan tärkeää kiinnittää huomiota. (Bardy 2002, 13–14.)

Perhe-elämään ja vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa perheen tulot, ja eri perheiden väliset tuloerot, asuntopolitiikka sekä vanhempien työolosuhteet. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ei aina ole ongelmaton, vaikka vanhempainvapaita ja muita lainsäädännöllisiä ja asenteellisiakin muutoksia vanhempien ja lapsiperheiden tukemisessa on saavutettu. (Bardy 2002, 147–150.)

Vanhemmuus on yksi ihmiselämän vaativimpia tehtäviä. Samalla se on myös yksi onnellisuuden tärkeimpiä lähteitä. Toisinaan kohtaamme heikkoutta ja epävarmuutta, joka estää meitä toimimasta vanhempina niin hyvin kuin haluaisimme. Toisten vanhempien tuki on tärkeää. Vanhemmuuden jakaminen ja verkostoituminen toisten samassa tilanteessa olevien kanssa antaa uskoa ja voimaa. Perheen arkeen ja yhteisiin asioihin on myös tärkeä keskittyä vain perheen kesken, eikä kaikkia asioita tarvitse jakaa muiden kanssa. Lapsi tarvitsee kasvun rauhaa. Myös vanhemmalle olisi suotava kasvattamisen ja perhe-elämän voimaannuttamisen rauha. Vanhemmuus ei saa olla suoritus, jossa ainoana päämääränä on läpäistä ympäristöstä annetut vaatimukset. Lapsi tarvitsee läheisyyttä, läsnä olevan ja kuuntelevan aikuisen turvaa. Lapselle ei tarvitse tarjota kaikkea mahdollista ja mahdotonta, sillä silloin lopputulos voi kääntyä lasta vastaan. (Vanhempainliitto.)

3 LAPSEN SIJOITTAMINEN SIJAISPERHEESEEN

3.1 Mikä saa perheet ryhtymään sijaisvanhemmaksi?

On tutkittu, että lähes puolella sijaisvanhemmista syy sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen, on ollut lapsettomuus. Usein heidän ajatuksenaan on ollut aluksi adoptio, mutta tiedon ja valmennuksen kautta he ovat lopulta päätyneet sijaisvanhemmuuteen. Yksi tärkeä motiivi on rakkaus lapsiin sekä halu auttaa ja hoitaa lapsia. Toiveena on myös useimmiten saada iso perhe ja lisää lapsia mahdollisten omien lasten lisäksi.

Kuvio 1

Vuonna 2009 Pelastakaa Lapset ry: n sijaisvanhemmille tehdyn kyselyn mukaan seuraavat sijaisvanhemmaksi ryhtymisen syyt nousivat esille yllä olevan kuvion mukaan. Kysely lähetettiin 232 sijaisvanhemmalle, joista 64 vastasi kyselyyn.

Vanhemmilla oli jo vuosia sitten syntynyt halu auttaa lapsia heidän vaikeissa elämäntilanteissa. He kokivat olevansa avuksi tärkeässä asiassa, eli saada kotia tarvitseva lapsi kotihoitoon laitoksen sijasta. Samalla ohjata lapsi ammattiavun piiriin ja olla tukemassa

häntä löytämään tie ”normaaliin” lapsuuteen ja nuoruuteen. Myös sattuma oli eräissä tapauksissa syynä ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Toiset kokivat, että heillä on aikaa ja resursseja tarjota koti muillekin lapsille. Kyvyttömyys saada lisää biologisia lapsia oli myös yksi painava syy. Osa koki haluavansa olla kotona töissä. Omakohtainen kokemus sijaisperheessä kasvaneena on johdattanut sijaisvanhemmuuden tielle. Tukiperheenä toimiminen on vahvistanut sijaisperheeksi alkamista. Sijaisvanhemmat haluavat tarjota lapselle kodin, elää normaalia perheen arkea ja kokea molemminpuolista rakkautta lapsen kanssa. Monet sijaisvanhemmat kokevat saavansa sijaisvanhemmuudesta elämisen makua ja tuntevat tekevänsä tärkeää työtä auttamalla lapsia. Osa sijaisvanhemmista näkee yhteistyön merkityksen biologisiin vanhempiin ja eri sosiaalialan viranomaisiin tärkeänä. (Marjomaa & Laakso 2010, 44 -45).

Mittava määrä vanhempia osallistui Rhodesin tutkimukseen vuonna 2006, jossa he listasivat sijaisvanhemmaksi ryhtymisen syitä. Yleisimmät motiivit olivat lapsilähtöisiä, kuten halu antaa lapselle rakkautta ja koti. Suuri osa sijaisvanhemmista halusi tehdä jotakin yhteiskunnan hyväksi. Vähiten mainittiin omista tarpeista lähteviä motiiveja, kuten halu lisätä perheen tuloja, tai että lapsi parantaisi avioliittoa. Vuonna 2006 MacGregor haastatteli 54 kanadalaista sijaisvanhempaa vertaisryhmäkokoontumisten yhteydessä. Siinäkin tärkein motivaatiotekijä sijaisvanhemmilla oli rakkaus lapseen ja halu tarjota heille turvallinen kasvuympäristö. Tutkimuksessa tuli myös esille, että monet sijaisvanhemmat pitävät tärkeänä työstään saamaa korvausta, mutta se ei kuitenkaan riitä sijaisvanhemmuuden motiiviksi. Se onkin yksi tärkeä haaste lastensuojelun työntekijöille, miten pystyä maksimoimaan sijaisvanhemmuuden sisäiset palkkiot. (Ketola 2008, 100 - 101).

Pelastakaa Lapset ry kysyi samaisessa kyselyssä kuin edellä mainitussa (2009), mitkä asiat koetaan haasteeksi sijaisvanhemmuudessa. Tähän kyselyyn vastasi 63 sijaisvanhempaa ja he kokevat olevansa pääsääntöisesti tyytyväisiä tilanteeseensa sijaisperheenä. Tyytyväisyyteen vaikuttaa muun muassa se, että elämän perusasiat ovat kunnossa. Heillä on ihanat lapset ja arki sujuu. Vahva parisuhde, onnellinen perhe-elämä ja tukiverkosto koetaan vahvuudeksi. Merkittävän monelle on tärkeää, että suhde lapsen biologisiin vanhempiin on kunnossa ja yhteistyö toimii. Ne, jotka kokevat tyytymättömyyttä, ovat huolissaan lasten tulevaisuudesta tai ovat uupuneita. Myös tuen puute sosiaalityöntekijöiden taholta vaikuttaa heidän jaksamiseensa. Osalla puolison puuttuminen sekä talou-

delliset vaikeudet kuormittavat arkea. Kaikilla suhteet lasten biologisiin vanhempiin eivät aina ole helppoja. (Marjomaa & Laakso 2010, 49 - 52).

3.2 Sijaisvanhempien valinta

Sijaisvanhemmaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka on koulutuksensa, kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sopiva lapsen perhehoitajaksi. Sijaisvanhemmaksi voi siis ryhtyä aivan tavallinen aikuinen, joka haluaa tarjota lapselle joko lyhytaikaisen tai pitkäaikaisen perheen ja kodin. Sijaiskodin voi tarjota lapsiperhe, lapsen pariskunta tai yksinasuva henkilö. Sijaisvanhempien kanssa laaditaan toimeksiantosopimus, joka tehdään yhdessä lapsen kotikunnan kanssa. Se pitää sisällään perheiden oikeudet ja velvollisuudet, sekä muun muassa perheille maksettavista korvauksista. (Pelastakaa Lapset ry.)

Kaikki perhehoitoa tarvitsevat lapset ovat erilaisia yksilöitä, joilla on erilaisia tarpeita. Niin myös tarvitaan erilaisia perheitä ja sijaisvanhempia huolehtimaan lapsista ja heidän tarpeistaan. Sijaisvanhemmaksi ryhtyminen tulee aina olla perheen yhteinen päätös. Tärkeää on myös, että sijoitettavan lapsen ja sijaisvanhempien ikäero on sellainen, että perhehoitolapsi olisi voinut syntyä sijaisvanhempien omana lapsena. Jos perheessä on omia lapsia tai jo aikaisemmin sijoitettuja lapsia, pyritään siihen, että uusi sijoitettava lapsi tulisi perheen nuorimmaksi lapseksi. Tärkeintä on huolehtia, että sijoitettu lapsi saa tasa-arvoisen perheenjäsenen aseman. (Ahto & Mikkola 1999, 34).

Huostaan otetut lapset ja nuoret muodostavat suurimman perhehoitoon sijoitettujen ryhmän. Sijaisperheitä tarvitaan kaikenikäisille lapsille ja nuorille. Erityisesti vauvaikäisille ja nuoremmille lapsille pyritään aina järjestämään mahdollisuus perhehoitoon. Myös silloin, kun kyseessä on lyhytaikainen sijoitus. Entistä enemmän perhehoitoa tarvitsevat myös sisarukset, jostakin sairaudesta tai vammasta kärsivät lapset ja nuoret sekä sikiöaikaisen päihteiden käytön haitoille altistuneet lapset. (Perhehoitoliitto.)

Sijaisvanhemmalla tulee olla aikaa lapselle, sekä kiinnostusta ja voimavaroja huolehtia lapsesta ja hänen kehityksellisistä tarpeista. Hänellä tulee olla kykyä ymmärtää ja auttaa lasta hänen menetyksiinsä liittyvissä tunteiden käsittelyssä. (pelastakaalapset.fi) Sijaisvanhemmilta edellytetään myös taloudellista vakautta sekä myös terveyttä, jotta he jak-

savat huolehtia lapsesta tarvittaessa tämän aikuistumiseen saakka. Myös sijaisvanhempien välistä suhdetta arvioidaan, sen kestoja sekä laatua. (Ahto & Mikkola 1999, 34). Tärkeää on myös osata tukea lapsen suhteita syntymäperheeseen ja sukuun sekä kykyä tehdä yhteistyötä heidän kanssaan. Ymmärtävä suhtautuminen lapsen taustaan ja sukuun tuo jatkuvuuden tunnetta lapsen elämään. (Pelastakaa Lapset ry)

Sijaisvanhemmat omaavat samat heikkoudet ja vahvuudet kuten muutkin ihmiset. Heidän kanssaan voi keskustella tavallisista mieltä askarruttavista asioista, mutta ei lapsen läsnä ollessa. Sijaisvanhemmat ovat tehtävässään omasta halustaan. He pitävät lapsista ja heillä on huolehtimisen tarve lapsista, jotta he voisivat paremmin. Sijaisvanhempien ei tarvitse kilpailla lapsesta vanhempien kanssa ja lapsen edun mukaista onkin, että lapsi sopeutuu paremmin sijaisperheeseen, kun kilpailua ei esiinny. On monia syitä, miksi lapsia joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle. Se voi tapahtua vanhempien suostumuksesta tai heidän tahtonsa vastaisesti. Huostaanoton tarkoituksena on pyrkiä turvaamaan lapsen oikeus turvalliseen ja lapsen kehitystä tukevaan hoitoon, huolenpitoon ja kasvatukseen. (Kujala 2009, 9.)

Lapsen oikeudet vanhempaansa eivät muutu, vaikka vanhempien oikeuksia lapsen elämään on rajoitettu. Lapsella on lupa kiintyä sijaisvanhempiin ja uuteen perheeseen, mutta hän voi vakuuttua tästä vain jos hän saa olla jatkuvassa kosketuksessa biologiseen perheeseensä. Molempien vanhempien apu ja tuki on ensisijaisen tärkeää lapselle. Lapsen biologisten vanhempien näkökulmasta ajatellaan usein, että ihmiset ryhtyvät sijaisvanhemmiksi rahan takia tai että he tuntevat olevansa muita parempia ihmisiä. Onkin tärkeää saada heidät tietoiseksi, että sijaisvanhemmuus ei ole keino rikastua, vaan he alkavat siihen syystä, että kokevat halua huolehtia lapsista. (Hämäläinen 1998, 27.)

Sijaisperheen omien lasten ollessa kouluikäisiä, sijaiskodissa voi tällöin hoitaa korkeintaan neljää lasta. Mikäli perheessä on alle kouluikäisiä lapsia, vähentävät he kukin sijoitettavien lasten määrää. Mutta tämä voi poiketa, jos kotiin sijoitetaan sisaruksia. Molempien sijaisvanhempien ollessa kotona lapsia hoitaen, voidaan perheeseen sijoittaa jopa seitsemän lasta. (Ahto & Mikkola 1999, 35). Sijaisvanhempien apuna arjen keskeillä toimivat Pelastakaa Lapset ry:n ammattitaitoiset sosiaalityöntekijät. Heidän tehtävänä on huolehtia siitä, että vanhemmat saavat tarpeeksi tukea sijaiskotina toimiessaan.

Tuen laatu voi olla joko perustukea, erityistukea tai intensiivistä tukea, joka vaihtelee lapsen ja perheen tarpeiden mukaan. (Pelastakaa Lapset ry.)

3.3 Sijoitus ja sen vaiheet

Sijoitus on täydellinen mullistus lapsen elämässä. Hän joutuu eroon ihmisistä, joihin on tottunut ja joutuu sopeutumaan uuteen perheeseen, johon ei heti tunne kuuluvansa. (Hämäläinen 1998, 10.) Kahden viimeksi kuluneen vuosikymmenen tutkimus sijaisperheissä kasvaneiden lasten kohdalla osoittaa, että selviytyminen aikuisiässä riippuu pitkälti siitä, onko suhde biologisiin vanhempiin ollut mahdollista sijoituksesta huolimatta. Myös sijoituksen onnistuminen sekä kotiutuminen sijaisperheeseen riippuu biologisten vanhempien tuesta asiaan. Perhesijoitus yleensä merkitsee sitä, että lapsi kuuluu kahden perheen järjestelmään. Parhaimmillaan kummankin perheen vanhempien roolit ovat toinen toistaan täydentäviä ja vahvistavia. (Hämäläinen 1998, 16 - 17).

”Perhehoitoa edeltänyt aika on ollut vaikeaa sekä lapselle että vanhemmalle. Lapsi on kiihtynyt, levoton ja riitaisa ennen ja että jälkeen vanhemman vierailun. Kokeneet sijaisvanhemmat tietävät, että tämä on tyypillistä, koska vierailut ovat lapselle äärimmäisen tärkeitä. Kokemattomista sijaisvanhemmista lapsen käyttäytyminen voi tuntua, että he ovat taas lähtöpisteessä. Sijaisvanhemman näkökulmasta vierailut eivät ole koskaan helppoja”. (Hämäläinen 1998, 25.)

Vaihe 1

Aluksi lapset käyttäytyvät hyvin sijaiskodissa ja vaihetta voidaan kutsua ”kuherruskuukaudeksi”. Levoton lapsi näyttää heti pärjäävän uudessa kodissa, joka voi aiheuttaa syyllisyyttä vanhemmissa. Vaihe kestää yleensä pari viikkoa ja sen jälkeen alkaa ongelmia ilmetä. Melkein kaikki perhehoitoon joutuneet lapset näyttävät tunteensa fyysisesti. Oireita ovat esimerkiksi vilustuminen, ruokahaluttomuus, ylensyöminen, oksentelu, unettomuus, painajaiset, vuoteen kastelu tai kulkemalla kuin huumattu. Järkytysvaihe voi kestää muutamasta päivästä useisiin viikkoihin. (Hämäläinen 1998, 23.)

Vaihe 2

Kun lapsi selviää järkytyksestä, hän alkaa panna asioissa vastaan. Hän voi karata, sairastua, saada raivonpuuskia tai käyttäytyä muuten oudosti toivoen, että sijaisvanhemmat

lähettäisivät hänet kotiin. Lapsen suuttumus ei ole ilkeyttä, vaan se kuuluu osana sopeutumiseen sijaisperheessä. Vastaanpanovaihe voi kestää useita kuukausia. Ainoa keino päästä tästä ohi, on antaa lapsen näyttää tunteensa. (Hämäläinen 1998, 24.)

Vaihe 3

Kun lapsi huomaa, ettei vastaanpanosta ole hyötyä, hän luovuttaa. Hänestä voi tulla yliherkkä, surullinen ja hän alkaa tehdä asioita, joita hän on tehnyt nuorempana. Jopa teinikäiset voivat käyttäytyä kuin pikkuvauvat. Voi ilmetä vuoteen kastelua, peukalon imemistä tai he haluavat, että heidät puetaan. Tämä kaikki on keino hakea lohtua. (Hämäläinen 1998,24.)

Vaihe 4

Lapset eivät toivu erosta koskaan, mutta he sopeutuvat siihen pikkuhiljaa. Jos yhteydenpito on sujunut säännöllisesti biologisiin vanhempiin, se nopeuttaa ja helpottaa sopeutumista. Useat asiantuntijat sanovat, että kestää vähintään yhdeksän kuukautta, että päästään sopeutumisvaiheeseen. Kun näin on tapahtunut, asiat alkavat helpottamaan. (Hämäläinen 1998, 25.)

Jos sijoitus on tarkoitettu väliaikaiseksi, se saa alle kolmivuotiaiden kohdalla kestää vuoden ja sitä vanhempien lasten osalta kaksi vuotta. Jos yli viisivuotias lapsi haluaa palata vanhempiensa luo tilanteen niin salliessa, sitä ei ole syytä vastustaa. Vaikka 24 kuukauden aikaraja olisikin ylitetty, on perusteena se, että jos lapsi on viettänyt varhaiset vuotensa vanhempiensa kanssa. Suhde sijaisvanhempiin tässä iässä ei enää välttämättä muodostu, vaikka heillä on voinut olla mahdollisuus tulla lapsen pysyviksi psykologisiksi vanhemmiksi. (Hämäläinen 1998, 11.) Lapsen tulevaisuuden kannalta olisi tärkeää, että sijoitukset olisivat pysyviä luonteeltaan. Jos lapsi joutuu vaihtamaan paikkaa biologisen perheen, laitoksen tai eri sijaisperheiden välillä, lapsen kiintymyssuhde vaurioituu. (Valkonen 1995, 7.)

Sijaisperheessä lapsi elää perheen jäsenenä jokaiselle luontevassa kasvuympäristössä, perheessä. Sijaisperheen merkitys lapsen kehitykselle on todettu merkittäväksi erityisesti lapsen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Kasvaminen perheessä antaa lapselle myös hyvän perhe-elämän mallin, opettaa hänelle elämän perusasioita, jotka takaavat usein elinikäiset ihmissuhteet. (Perhehoitoliitto.)

Lapsen kehitykseen vaikuttaa merkittävästi se, miten itse vanhempana toimii. Siihen vaikuttaa osiltaan se, millaisen kasvatustavan on itse vanhemmiltaan saanut. Myös perheen sosiaalinen asema, vanhempien väliset suhteet ja muut tukiverkostot vaikuttavat lapsen kehitykseen. Lapsen itsetunto ja elämän arvot rakentuvat lapsuudessa ja ne kantavat pitkälle aikuisuuteen. Kun pieni lapsi syntyy, vastuu lapsen hengissä säilymiseen on vanhemmalla, joka häntä hoitaa. Vaikka suhde ei olisi biologinen, lapsen ja häntä hoitavan henkilön välille syntyy kiintymyssuhde. Mikäli aikuinen on tunnetasolla sitoutunut lapsen hoitamiseen, syntyy heidän välilleen myös psykologinen vuorovaikutussuhde. Kun lapsen tarpeisiin vastataan säännöllisesti, suhde lujittuu vaikuttaen positiivisesti lapsen sosiaalisen, älyllisen ja tunne-elämän kehittymiseen. Jotta lapsi kehittyy myönteisesti, edellyttää se ensinnäkin molemminpuolista kiintymystä lapsen ja vanhemman välillä. Toiseksi on tärkeää, että lapsi tuntee olevansa hyväksytty, toivottu ja arvostettu. Vaikutusta on myös sillä, että lasta rohkaistaan luontaisten taipumusten kehittämiseen. Sijaisvanhemmuutta ajatellen, psykologisen vanhemman roolissa voi olla kuka tahansa lapsesta huolehtiva aikuinen. Silloin jos vanhempi on passiivinen tai muuten poissaoleva, hän ei ole psykologinen vanhempi vaikka hänen biologinen tai laillinen suhteensa lapseen olisi mikä tahansa. (Valkonen 1995, 6.)

Lapsen kannalta biologisella suhteella ei ole merkitystä turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiselle automaattisesti, vaan lapsi vaatii päivittäistä huolenpitoa ja kanssakäymistä, jotta kiintymys muodostuu. Tällöin vanhemman asemassa voi olla mielestämme juuri sijaisvanhempi. Pohdimme pientä lasta, joka joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle. Hänellä on paremmat mahdollisuudet kiinnittyä sijaisvanhempiinsa ensimmäisten elinvuosien aikana verrattuna esimerkiksi murrosikänsä kynnyksellä oleviin. Tunne-elämä on vielä kehittymässä, ja jos lapsi ei ole saanut huolenpitoa biologisilta vanhemmiltaan ja hän saakin pysyvyyttä ja huolenpitoa sijaisperheessä, on hänellä hyvät mahdollisuudet kasvaa tasapainoiseksi aikuiseksi. Siksi sijoitusten pitäisi olla pysyviä, jotta kiintymyssuhde ei haavoittuisi. (Valkonen 1995, 7.)

3.4 Sukulaissijoitus

Sukulaissijaisvanhemmaksi tulo on erilainen prosessi kuin sijaisvanhemmaksi ryhtyminen yleensä. Sukulaissijaisvanhemmuus ei ole välttämättä toivottu ja tavoiteltu tehtävä, koska siihen ryhtyminen tarkoittaa samalla, että joku oman perheen tai suvun jäsenistä

on joutunut vaikeuksiin elämässään. Sukulaissijaisvanhemmaksi ryhdytään usein tilanteessa, jossa sukulaislapsi on avun tarpeessa. Sukulaisilla ei kuitenkaan ole erityistä oikeutta saada lasta luokseen asumaan, vaan sijoituspaikan valinnan lähtökohtana on lapsen tarve. Lapsi sijoitetaan paikkaan, joka kokonaisharkinnan kautta parhaiten vastaa hänen tarpeeseensa. Ennen tätä päätöstä sijoittamispaikasta on lapsen läheisverkosto kartoitettava. (Sosiaaliportti.)

Sukulaisperheeseen ei välttämättä haluttaisi sijoitettua lasta siksi, että sijaisvanhemmuus elämäntapana kiinnostaisi. Sukulaissijaisvanhemmuudesta tehtyjen tutkimusten perusteella sijaisvanhemmaksi ryhtymisen taustalta ilmeni neljä ulottuvuutta, jotka olivat vaikuttaneet perheiden päätökseen ottaa sukulaislapsi luokseen asumaan. Niitä olivat kiintymys lapseen, suvun koossapitäminen, vanhempien auttaminen ja muut tekijät. Tärkeimmäksi asiaksi osoittautui kiintymys lapseen. (Sosiaaliportti.)

Sukulaissijoitusta pidetään kodinomaisena sijoitusmuotona vierassijoitukseen verrattuna. Paluu biologisen perheen luokse voi olla mutkattomampaa sukulaisten luota kuin vieraasta sijaisperheestä. Yksi syy miksi sukulaissijoitus katsotaan ensisijaiseksi vaihtoehdoksi, on perheen mahdollinen jälleenyhdistäminen. (Pelastakaa Lapset ry.)

Silloin, kun lapsi sijoitetaan sijaisperheeseen, työntekijän huoli on usein kiintymyssuhteen muodostuminen sijaisvanhempiinsa ja päinvastoin. Kiintymyksen rakentuminen sijoitetun lapsen ja sijaisvanhemman välille ei ole välttämättä helppoa. On tutkittu että, sukulaissijaisvanhempien ja lasten välille kiintymys rakentuu kuitenkin helpommin ja he sitoutuvat toisiinsa vahvemmin. Yhteinen historia auttaa suhteen muodostumisessa ja suku halutaan pitää koossa. Sijaisvanhempana sukulainen toivoo voivansa osaltaan auttaa vanhempia kuntoutumaan mahdollisuuksien mukaan niin, että lapsi voi palata takaisin vanhemmilleen. Varsinkin isovanhemmat voivat kokea surua, häpeää sekä syyllisyyttä ja he miettivät syvällä sisimmässään, miten paljon ovat itse mahdollisesti myötä vaikuttaneet lapsensa ongelmiin. (Pesäpuu 2007.)

Sukulaissijoitus on mahdollisuus, mutta kyetään toimimaan sijaisvanhempana ja auttamaan lasta sukulainen tarvitsee mahdollisuuden oman tilanteensa ja tunteittensa työstämiseen. Mitä läheisemmästä sukulaisesta on kyse, sitä tärkeämpää omien prosessien läpikäyminen on. Lapsen sijoittamista sukulaisperheeseen ei voida kuitenkaan pitää au-

tomaattisesti hyvänä tai parempana vaihtoehtona kuin sijoittamista muuhun sijaisperheeseen. Harkitessaan lapsen sijoitusta sosiaalityöntekijöiden haasteena on arvioida, mikä kulloinkin on sukulaissijoituksella saavutettava etujen ja haittojen välinen suhde. (Pesäpuu 2007.)

Lapsen edun mukaista on kasvaa kodinomaisessa kasvuympäristössä, jossa hänestä huolehditaan ja hän kokee itsensä hyväksytyksi sekä rakastetuksi. Perinteisesti perhe on määritelty isän, äidin ja lasten muodostamaksi kokonaisuudeksi biologisin perustein. Nyky-yhteiskunnassa perheen merkitys on muuttunut ja ihmiset määrittelevät perheen eri tavoilla. Pohdimme seuraavaksi, miten perheen biologisten ja sijaislasten suhteet muodostuvat.

3.5 Sisarusuhteet sijaisperheessä

Sijaissisaruteen kannattaa valmistautua. Sijaissisarukset ovat tärkeitä oheiskasvattajia ja turvaavat sijoituksen jatkuvuutta sijaisperheissä. Arkielämä sijoitettujen lasten ja nuorten rinnalla on haastavaa sekä lisäksi huomion jakaminen sisarusten kesken. Sijaissisarukset kuulevat, näkevät ja kokevat asioita, jotka voivat hämmentää heitä. Kuulemiin asioita, he eivät voi jakaa kavereidensa kanssa, eivätkä he voi kertoa kaikista asioista edes omille vanhemmille. Siksi ennakkoon valmistautuminen on tärkeää, kun perheeseen vastaanotetaan uusi tai uusia perheenjäseniä. Myös lasten on tärkeää saada tietoa sijaissisarudesta ja heidän mielipiteensä on tärkeää, ennen kuin perhe tekee päätöksen sijaisvanhemmuudesta. Vertaistuen merkitys on tärkeä biologisille lapsille myös jatkossa. (Kerola 2010, 8-9.)

Sijaissisaruuksuhteiden kehittyminen vie aikaa, eikä se kaikilla toimi ollenkaan. Jotkut sijoitetut lapset kiintyvät sisaruksiin, kun taas toisilla sisarusuhteet olivat vihamielisiä tai etäisiä. (Kosonen 2007, 4.) Sisarukset ovat usein ensimmäisiä ystäviä ja samalla vihollisiakin, mutta heihin on helppo peilata itseään. Sisarusten kanssa oppii jakamaan asioita ja ymmärtämään mikä on oikeudenmukaista ja mikä ei. Sääntöjen oppiminen ja omat mielipiteet on helpompi opetella sisarusten kautta, kuin vanhempien käskyjä kuuntelemalla. Sisaruus on aina pysyvä, eikä sitä voi katkaista kuten ystävyysuhdetta. (Kaulio & Svennig 2006, 8.)

Vaikka muutos sijaislapsen saapuessa on suuri, perheen omalla lapsella tulisi olla mahdollisuus jatkaa elämää mahdollisimman muuttumattomana. Lapselle on tärkeää saada pitää oma ympäristö ja omat tavarat itsellään, mutta jakamisen ja vuorottelun taitoja on myös hyvä opettaa. Perheen pienin on kuitenkin usein tottunut perheessä olemaan etu- asemassa tietyissä asioissa ja lapsen kannalta olisi hyvä, ettei näihinkään asioihin tulisi liian suuria muutoksia liian lyhyessä ajassa. Omia lapsia ei saa myöskään syyllistää heidän käyttöksensä vuoksi esimerkiksi perheen tarjoaman hoidon tasoon nähden, sillä kielteisistä tunteista on tärkeä voida keskustella. (Parker & Stimpson 2004, 70–71.)

Lapsille tulee antaa aikaa ja kärsivällisyyttä, jotta uudet ihmissuhteet pääsevät muuttumaan lämpimämmiksi. Selvää suosimista tulee välttää, koska se lisää lasten keskuudessa aina riitaisuutta. Uusperheen tulee myös tiiviisti pitää perhettä koossa, sekä järjestää yhteistä tekemistä, jotta lapsi kokee kuuluvansa perheeseen. On myös tärkeää muistaa, että lapsella on yhdet ainoat oikeat vanhemmat, eivätkä uusvanhemmat ole korvikevanhempia. Aikuisten tulee hyväksyä ja kunnioittaa lapsen tunteita ja ihmissuhteita. (Parker & Stimpson 2004, 270.)

4 SIJASPERHEIDEN TUKEMINEN JA KOULUTUS

Perhehoidon rakenteiden tulee olla kunnossa, jotta sijaisperheitä kyetään tukemaan vaativassa tehtävässä. Kun toiminta on suunniteltua ja työntekijät ammattitaitoisia, on mahdollisuus tuottaa laadukkaampia palveluja lapsille ja nuorille. Sijaisperheiden tukemisen tulee perustua niin, että yksilölliset tarpeet voidaan huomioida. Sijaisperhetoiminnasta tiedottaminen, perheiden rekrytointi ja valmentaminen vaativat kuntarajat ylittävää yhteistyötä sijoittajien kesken, jotta se onnistuu. Kun perhereservi on riittävän laaja, voidaan löytää jokaiselle lapselle hänen tarpeitaan vastaava perhe. Lapsen tarpeiden arviointi voi tapahtua seutukunnittain järjestetyssä moniammatillisessa tiimissä. Perheiden kannalta on tärkeää, että se taho joka valmentaa perheet, on mukana myös sijoituksen jatkoprosesseissa. Näin luottamussuhde säilytetään ja yhteistyö paranee.

(Ketola 2008, 46.)

Pesäpuu ry tuottaa sijaishuollon ja erityisesti perhehoidon alueelle täydennyskoulutusta, kouluttaa lasten vertaisryhmien vetäjiä, kehittää apuvälineitä tunteiden ilmaisuun ja työskentelyyn lasten kanssa sekä ylläpitää ja kehittää PRIDE -valmennusta sijaisperheille. Perhehoitoliitto ry toimii perhehoitajien ja hoidettavien toimintaa tukevana ja kehittäjänä liittona. Se tuottaa myös tietoa perhehoidosta, julkaisee Perhehoito-lehteä, järjestää vertaisryhmätoimintaa, parisuhdeleirejä, sekä leirejä perhehoitajille, jotka ovat kohdanneet sijoituksen katkeamisen. Yksi tärkeä sijaisvanhempien tukimuoto on täydennyskoulutus. Sitä organisoitaessa on hyvä huomioida se seikka, että sijaisvanhempien ei ole helppo irrottautua arjesta. Monet vanhemmista käyvät töissä kodin ulkopuolella, osalla on monia sijoitettuja lapsia ja myös pitkät voivat olla esteenä. Koulutuksen tarjonnan tulee myös olla riittävän monipuolista, jotta se vastaa eri elämäntilanteissa olevien perheiden tarpeisiin. Tämän lisäksi myös sijoittajien näkemys on arvokasta. Täydennyskoulutuksen onnistuessa, perhehoitajat saavat uusia näkökulmia, tärkeää infoa ja käytännön toimintavälineitä sijoitetun lapsen hyvän hoidon turvaamiseksi. (Ketola 2008, 47 – 49.)

4.1 PRIDE -koulutus

Perhehoitolain mukaan sijaisvanhemman tulee olla sopiva sijaisvanhemman tehtävään koulutuksensa, kokemuksensa ja henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella sekä suoritettava sijaisvanhemmuuden edellyttämä ennakkovalmennus. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 6.) Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus ja erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Perhehoitohoidossa (esim. ammatillinen perhekoti) ainakin toisella perhehoitivanhemmista tulee olla tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. Vuoden 2012 alusta lähtien tuli voimaan laki perhehoitajien ennakkovalmennuksen pakollisuudesta. (Finlex.)

Ennen perhehoitajaksi ryhtymistä, asiasta kiinnostuneen tulee saada riittävästi tietoa ja tukea perhehoidosta vastaavilta viranomaisilta. Perhehoitoa järjestävillä ja sijoittavilla tahoilla on vastuu järjestää ennakkovalmennusta. Perhehoito on koko perheen asia, joka vaatii kaikkien perheenjäsenten hyväksynnän. Perhehoitajaksi ryhtyminen vaikuttaa koko perheeseen monin eri tavoin. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 6.) Sijaisvanhemmaksi aikovalta edellytetään kiinnostusta lapsiin ja kykyä kiintyä heihin. Lapsen kehitykselle tärkeää ovat turvalliset ja pitkäaikaiset ihmissuhteet. Perhehoitoon sijoitettava lapsi voi olla kokenut jo useita sijoituksia ja tämä tuo haastetta sijaisperheelle. Sijaisvanhempien valintamenettelyllä halutaan varmistaa se, että sijaisvanhemmat tietävät tehtävänsä mihin ovat ryhtymässä. Toisaalta halutaan myös selvittää, että lapsi tulee samaan sellaista hoitoa kuin hän tarvitsee ja niin kauan, kun hän sitä tarvitsee. (Ahto & Mikkola 1999, 33.)

PRIDE -valmennus on sijais- ja adoptiovanhemmuutta harkitseville tarkoitettu ryhmämuotoinen valmennus kurssi. Sen tehtävänä on luoda turvallinen pohja perhehoidolle niin perhehoitajalle itselleen, että myös sijoittajataholle. PRIDE -valmennusta järjestävät kunnat, alueelliset sijaishuoltoyksiköt, erityishuoltopiirit sekä Pelastakaa Lapset ry. PRIDE -valmennukselle valitaan hakijoiden joukosta 5-7 perhettä. Kouluttajina toimivat Pesäpuu ry:n kouluttamat PRIDE -kouluttajat, sijaisvanhempi yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Näin yhdistyvät sijaisvanhemman käytännön kokemus ja sosiaalityöntekijän ammatillinen tieto (Ahto & Mikkola 1999, 35.) Asiasta kiinnostunut voi ottaa yhteyttä

oman kunnan sosiaalitoimistoon ja tiedustella perhehoitajien tarvetta ja valmennustilannetta. Perheet voivat olla myös suoraan yhteydessä alueensa sijaishuollon yksikköön. (Perhehoidon tietopaketti 2010, 7.) Pelastakaa Lapset ry rekrytoi ja valmentaa myös sijaisperheitä sekä pitkä- että lyhytaikaiseen perhehoitoon ja tukiperheiksi (Pelastakaa Lapset ry).

Pelastakaa Lapset ry ja Perhehoitoliitto ry hankkivat yhteisellä projektillaan PRIDE -ohjelman Suomeen ja vuonna 1995 käynnistyivät ensimmäiset PRIDE -valmennuskurssit. Suomessa PRIDE tunnetaan ensisijaisesti sijais- sekä adoptiovanhempien valinta- ja valmennusmenetelmänä. (Sosiaalivirasto PRIDE -valmennus.) Sana PRIDE muodostuu sanoista Parents' Resources for Information Development Education. PRIDE:n neljä keskeisintä periaatetta ovat, että lapsen on oikeus kasvaa perheessä, oli kysymys sitten minkälaisesta perhemuodosta tahansa. Perheellä on oikeus saada tukea, sijais- ja adoptiopalvelujen laadun vahvistaminen perhehoidon prosessia kehittämällä, sekä voimavarojen jakaminen eri toimijoiden kesken. (Pesäpuu.)

PRIDE -valmennus on prosessi, johon kuuluu yhdeksän teemallista ryhmätapaamista ja niihin liittyvistä tehtävistä. Perheitä tavataan myös perhekohtaisesti. Valmennuksessa annetaan tietoa mahdollisista haasteista sekä rohkaistaan perheitä kohtaamaan erilaisuutta ja näkemään sijoitettavan lapsen tarpeet. Perheitä rohkaistaan myös hakemaan tarvittaessa apua ja tukea sijaisvanhemmuuteen. (pesäpuu.) Koulutus kestää keskimäärin kolme kuukautta, koostuen yhdeksästä kolmen tunnin ryhmäkokouksesta, joissa tiedon jakamisen lisäksi pyritään kokemukselliseen oppimiseen erilaisten tilanneharjoitusten avulla. Harjoitusten avulla pyritään esimerkiksi eläytymään erilaisiin tunteisiin, joita sijaisvanhemmat, sijoitettava lapsi sekä hänen biologiset vanhempansa tuntevat eri vaiheissa. Vanhemmat saavat kotitehtäviä jokaisen kokoontumisen jälkeen, joissa pohditaan omia tunteita ja valmiuksia. (Ahto & Mikkola 1999, 36.)

Jokaisella tapaamisella on oma teemansa. Ensimmäisellä tapaamisella tutustutaan ja käydään perhehoidon termiä enemmän läpi. Myös käydään läpi valmiuksia, joita sijais- ja adoptiovanhemmilta edellytetään. Toisella kerralla teemana on lapsen oikeus pysyvyyteen ja jatkuvuuteen. Toisella kerralla käydään läpi myös yhteis- ja tiimityön merkityksestä, esimerkiksi biologisiin vanhempiin sekä lapsen sosiaalityöntekijän kanssa. Kolmannella kerralla käsitellään lapsen kehitystä ja siihen liittyviä tekijöitä. Samalla

käydään läpi lapsen itsetunnon ja identiteetin merkitystä sekä myös kiintymyssuhteen syntymistä. (Pesäpuu.)

Neljännellä kerralla käsitellään menetyksiä, joita sijoitettu tai adoptoitu lapsi on saattanut kokea. Millaisia tunteita ja reaktioita tämänkaltaiseen kokemukseen liittyy? Käydään läpi myös, että kuinka menetyksen jälkeistä surua ja vihaa tulisi käsitellä. Viides kerta pitää sisällään lapsen oikeuden perhesuhteisiin eli yhteistyön merkitys ja tärkeys biologisten vanhempien kanssa. Hoiva, huolenpito ja turvalliset rajat ovat kuudennen kerran teemoja. Lapsella on oikeus kaikkiin näihin ja samalla tulee tukea lapsen myönteistä itsetuntoa ja kasvua. (Pesäpuu.)

Seitsemällä kerralla järjestetään tapaaminen, jossa perhehoidon ja adoption asiantuntijoista kootaan paneeli. Tällä kerralla kurssilla olevilla on mahdollisuus kuulla perhehoidon käytännöistä kokeneilta sijaisvanhemmilta, ammattilaisilta sekä myös sijaisperheessä kasvaneilta nuorilta. Tapaamiseen voi kutsua läheisiä sukulaisia ja tuttavvia. Kahdeksannella kerralla valmistaudutaan muutokseen, jossa pohditaan sitä, millaista on kun perheestä tulee sijaisperhe. Käydään läpi myös itse sijoitusprosessi ja perheelle annetaan tukea muutoksessa. Viimeisen tapaamisen järjestämisessä on alueellisesti erilaisia käytäntöjä. Valmistaudutaan tulevaan muutokseen ja päätöksen tekoon. (Pesäpuu.)

4.2 Työnohjaus

Perhehoitaja tarvitsee myös ulkopuolista työnohjausta jaksamisen turvaamiseksi. Se voi olla yksilöllistä tai ryhmässä tapahtuvaa työnohjausta. Ryhmätyönohjauksen etuna on se, että kokemuksia voi jakaa vertaisryhmänä. Siinä voi olla 3-4 perhettä yhtä aikaa ja se tulee myös kustannuksiltaan edullisemmaksi kuin yksilötyönohjaus. Se ei kuitenkaan saa olla syy, että yksilötyönohjausta ei järjestetä. Vertaisryhmät ovat erittäin tarpeellisia sijoituksen alussa. Silloin herää monia uusia kysymyksiä sijoitettujen lasten tarpeista. Vertaistuen tarve on noussut viime aikoina tarpeelliseksi myös sijoitettujen lasten, sekä perheen biologisten lasten ja biologisten vanhempien tukemisessa. (Ketola 2008, 50 - 51.)

4.3 Sopeutumisvalmennus ja lomat

Vanhemmat saavat sopeutumisvalmennusleireillä konkreettisia toimintamalleja ja lisää tietoa työnsä tueksi. Myös lapselle avautuu uutta tietoa omasta tilanteestaan ja se edistää koko perheen hyvinvointia. Sopeutumisvalmennusleirejä ja erilaisia kuntoutuskursseja järjestävät Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Lasten ja nuorten kuntoutussäätiö sekä muutamat järjestötoimijat. Tavoitteena on lisätä sijaisperheiden jaksamista ja suunnata heidän toimintaa lapsen erityistarpeiden huomioimiseksi ja ymmärtämiseksi. Vuodesta 2003 Perhehoitoliitto on järjestänyt yhdessä lomajärjestöjen kanssa sijaisperheille tuettuja lomia, joihin osallistuu koko perhe. Näin mahdollistuu koko perheen loma ja on mahdollisuus vertaistukeen myös tätä kautta. Perhehoitajalain mukaan perhehoitajalle kertyy yksi vapaapäivä kuukaudessa. Perhehoitajat hoitavat itse vapaalleen sijaisen, joka voi olla perheen lähipiiristä. Perhehoitajan vapaata järjestäessä tulee huomioida perheiden ja sijoitettujen lasten yksilölliset tarpeet. Mahdollisuuksia tulee olla riittävästi ja näistä tulee sopia toimeksiantosopimuksen ja huoltosuunnitelmapalavereiden yhteydessä. Näin lapsen etua ja perheen tilannetta palvellaan parhaiten. Lomitusmalleja on useita. Sukulaisten käyttö sijaisina on yleisintä. Sijaisina voi toimia myös muut sijaisperheet, laitokset tai perhekodit. Tällöin lapset joutuvat siirtymään muualle sijaisvanhempiansa loman ajaksi, joka ei aina ole paras ratkaisu. Myös lasten kotilomien aikana vapaan pitäminen ei ole aina mahdollista, koska kotilomat voivat keskeytyä yllättäen ja sijaisvanhempien pitää olla saavutettavissa. Jaksamisen kannalta myös mahdollisuus vapaiden pitämiseen on yksi tärkeä tuen muoto. (Ketola 2008, 51 – 52.)

Keskipohtaan paikallislehdessä oli artikkeli keväällä 30.5.2012, jossa Valtiontalouden tarkastusvirasto VTV:n mukaan lapsen etu toteutuu lastensuojelussa vaihtelevasti. Sosiaalityöntekijät lukevat lastensuojeluyksiköiden kirjoittamia raportteja toiminnastaan, mutta eivät tapaa lapsia tarpeeksi. Johtava tuloksellisuustarkastaja Sari Hanhinen kertoo, että joitakin lapsia käydään tapaamassa kerran vuodessa tai harvemmin. Erityisen heikolla tarkkailulla ovat sijaisperheet. Kunnat pyrkivät säästämään sijoittamalla lapsia laitosten sijasta perheisiin, mutta perhehoidon onnistuminen vaatisi usein miten vanhempien voimakkaampaa tukemista ja kouluttamista. VTV perustaa päätelmänsä muun muassa kymmenen kunnan lastensuojelun työntekijöiden haastatteluihin, tilastotietoihin sekä aluehallintovirastoille tehtyyn kyselyyn. (Leino & Sneck 2012, 20).

4.4 Perhehoidon palkkiot ja korvaukset

Sijaisvanhempien ja lasten sijoittaneen sosiaalilautakunnan tai sen edustajien kanssa solmitaan perhehoidon toimeksiantosopimus. Sopimuksessa sovitaan osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista sekä lapsen hoidosta suoritettavista korvauksista. Kulujen korvausten ja hoitopalkkion perusteista säädetään perhehoitolaissa ja -asetuksessa. (Ahto & Mikkola, 31.) Perhehoitajan ja kunnan välinen toimeksiantosopimus ei tarkoita sitä, että sopimuksen tehnyt perhehoitaja olisi työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Perhehoitajana toimiminen ei kerrytä ansiosidonnaista työttömyysturvaa eikä perhehoitajalla myöskään ole oikeutta kunnan työterveyspalveluihin. (Sosiaaliportti.)

Perhehoitolain mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee ottaa huomioon muun muassa perhehoitajalle maksettavan palkkion määrä, perhehoidon käynnistämisestä aiheutuvat kustannukset, erityisten tarpeiden kustannukset, hoidon arvioitu kesto, perhehoidossa olevan henkilön oikeudet, perhehoitajan valmennus, työnohjaus, koulutus sekä näiden toteuttaminen. Toimeksiantosopimuksessa tulee näkyä myös tarpeelliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja muut tukitoimet. (Sosiaaliportti.) Sijaisvanhemmilla on oikeus pitää vapaata. Vapaan pituus määräytyy niin, että yksi päivä kutakin sellaista kuu-kautta kohti, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta. Vapaan toteuttamistavasta ja hoitopalkkion maksamisesta vapaan ajalta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. (Ahto & Mikkola, 32.)

Perhehoitajalle maksetaan palkkioita ja kulukorvausta joka kuukausi. Palkkioiden suuruus määräytyy hoitotyön vaativuuden ja sitovuuden perusteella. Palkkioista neuvotellaan tapauskohtaisesti. (Sijaisvanhemmaksi.) Hoitopalkkion suuruus riippuu myös perhehoitoon käytettävästä ajasta. Palkkio on suurempi, jos sijaisvanhempi on kotona hoitamassa lasta, mutta pienempi kodin ulkopuolella työskennellessään. Joillakin sosiaalilautakunnilla on käytössä korvaus ansiomenetyksestä, jota maksetaan silloin, kun sijaisvanhemman toivotaan pysyvän kotona hoitamassa lasta sijoituksen alussa. Tarkoituksena on korvata edes osa kotiin jäämisestä aiheutuvista ansioiden menetyksistä. Sijoitettu lapsi voi olla myös esimerkiksi hoidossa sairaalassa viikot ja vain viikonloput sijaiskodissa. Tässä tapauksessa hoitopalkkiot ja kulut voidaan sopia maksettavaksi tavanomaisista pienempinä. (Ahto & Mikkola, 31.)

Perhehoidon palkkiot ja korvaukset nousivat vuoden 2012 alusta. Perhehoitajalain (312/1992) 2 §:n mukaan hoitopalkkion vähimmäismäärä nousi vuoden 2011 maksettavasta 353,62 eurosta 650 euroon perhehoidossa olevaa henkilöä kohden. (Sosiaali- ja terveysministeriö.) Lapsilisä voidaan maksaa suoraan sijaisvanhemmalle, jolloin se maksetaan perheen lasten kokonaismäärän mukaan. Sosiaalilautakunta voi myös periä lapsilisän lapsen perhehoidosta aiheutuvien kustannusten korvaukseksi. (Ahto & Mikkola, 32.)

Kaikki palkkiot kerryttävät perhehoitajalle eläkettä. Perhehoitajalle maksettavat kulukorvaukset ovat verottomia, joilla katetaan hoidossa olevan henkilön hoidosta sekä ylläpidosta syntyvät kustannukset. Näitä ovat esimerkiksi hoidettavan henkilön ravinto, asuminen, virkistys- ja harrastustoiminta, henkilökohtaiset tarpeet ja muut elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset, jatkuvaluonteiset menot. Palkkiot tarkastetaan aina joka vuoden alusta ja ne on sidottu palkkakertoimeen. (Sijaisvanhemmaksi.) Lisäksi kulukorvaus sisältää perhehoitoon sijoitetun lapsen tai nuoren omaan käyttöön annettavat käyttövärat, joista säädetään lastensuojelulaissa. Kulukorvaukset kattavat myös perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvat terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvat erityiset menot. (Sosiaaliportti.)

4.5 Pelastakaa Lapset ry

”Pelastakaa Lapset tekee työtä lasta arvostavan, lasta huomioivan, lasta kuulevan, lapsilta oppivan, lapsille toivoa antavan sekä lapsille mahdollisuuksia antavan maailman puolesta.” (PelastakaaLapset.fi). Pelastakaa Lapset on perustettu vuonna 1922 ja on osa maailmanlaajuisesta Save the Children -liikettä, joka toimii 119 maassa. Tavoitteena on antaa lapsille toivoa, tukea sekä turvaa, jossa jokaisella lapsella on oikeus elämään, koulutukseen ja suojeluun. Pelastakaa Lapset tekee työtä heikoimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien puolesta YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti vaikuttamalla lasta koskeviin yhteiskunnallisiin asenteisiin, edistämällä pitkäkestoisesti lasten henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä auttamalla katastrofeista ja kriiseistä kärsiviä lapsia kaikkialla maailmassa. Rahoituksen Pelastakaa Lapset saavat esimerkiksi omista varainhankinta keräyksistä, lahjoituksista, jäsenmaksuista, Raha-automaattiyhdistykseltä ja myös kuntien palvelutoiminnan tuotoista. Pelastakaa Lapset ry on voittoa tuottamaton suomalainen kansalaisjärjestö. Toimintamuotoja ovat vapaaehtoistoiminta, kotimaiset ja

kansainväliset adoptiot, kummitoiminta, lasten hätäaputoiminta, lähialue- ja kehitysyhteistyöhankkeet sekä lasten lomakoti-, tukiperhe-, sijaiskoti-, ja lastenkotitoiminta. (Pelastakaa Lapset ry.)

Pelastakaa Lapsilla on viisi aluetoimistoa, jotka toteuttavat lastensuojelun perhehoitoa niin lyhyt- että pitkäaikaista. Palveluihin kuuluu perheiden valmennus, lapsen sijoitus sijaisperheeseen ja perhehoidon aikana annettava tuki sekä tarvittavat täydennyskoulutukset. Kunnan toimeksiannosta Pelastakaa Lapset ry voi hoitaa lapsen perhesijoituksen sijaiskotiin joko lyhyt- tai pitkäaikaisesti, ja sen jälkeisen perhehoidon tukemisen. Sijaiskodin voi tarjota lapsiperhe, lapseton pariskunta tai yksinasuva henkilö, jolla on kiinnostusta ja halua tarjota lapselle turvallinen koti. Vaikka sijaisvanhemmuus vaatii tiettyjä valmiuksia ja voi paikoitellen olla jopa haastavaa, on se myös hyvin palkitsevaa vanhemmuutta. Sijaisvanhemmat voivat tarjota lapselle mahdollisuuden kiinnittyä ja kiintyä. Järjestö on toiminut perhehoidon erityisosaajana 90 vuotta ja vuosittain tuen piirissä on noin 350 perhehoidossa elävää lasta tai nuorta ja yli 200 sijaisperhettä. Perhehoidon lähtökohtana on turvata lapsen kasvu ja kehitys kodinomaisessa ja turvallisessa kasvuympäristössä perheessä. (Pelastakaa Lapset ry.)

Pelastakaa Lapset tarjoaa myös sijaiskotityöhön erikoistuneiden sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoista tukea ja konsultaatiota. Sosiaalityöntekijät ovat saaneet PRIDE -kouluttajakoulutuksen sekä koulutusta sijoitettujen lasten kiintymyssuhteiden ja vuorovaikutuksen tukemiseen. Osalla työntekijöistä on myös Theraplay ja perheterapeuttista osaamista, sekä säännölliset lastenpsykiatrian konsultaatiot. Perhehoidon PRIDE -valmennusta, täydennyskoulutusta, konsultaatiota, työnohjausta, vanhemmuuden tukea ja ohjausta, sekä vertaisryhmätoimintaa järjestetään niin järjestön perhehoidon tuen piirissä oleville perheille ja lapsille, sekä myös muille perhehoidon toimijoille. (Pelastakaa Lapset ry.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimustehtävät ja kysymykset

Opinnäytetyömme aihe on kiinnostanut meitä jo opintojemme alkuaikoina, kun teimme aiheesta lastensuojelukurssin loppuyötehtävän. Sijaisvanhemmuus on ollut myös ajankohtaisesti esillä niin valtakunnallisesti kuin Meri – Lapin alueella. Tarkemmin opinnäytetyömme aihe alkoi hahmottua viime syksynä. Olemme opinnäytetyössämme tutkineen seuraavia kysymyksiä:

- 1 Mikä saa perheet ryhtymään sijaisvanhemmiksi?
- 2 Mitä haasteita sijaisvanhemmuus on tuonut tullessaan?
- 3 Ovatko perheet kokeneet saaneensa riittävästi, tukea vai kaipaavatko sitä lisää?

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda esille enemmän sijaisperheiden arkea ja kokemuksia. Haluamme myös nostaa esille sijaisvanhemmuuden tunnettavuutta ja madaltaa kynnystä sitä harkitseville. Tarkoituksenamme on välittää saamamme tieto niin sijaisperheille kuin Pelastakaa Lapset ry:lle. Toivomme, että perheet saavat mahdollisesti lisää vertaistukea ja löytävät uusia voimavaroja arkeensa muiden perheiden kokemuksesta. Opinnäytetyötä tehdessämme emme tule paljastamaan missään vaiheessa perheiden henkilötietoja. Pidämme huolen, että ulkopuoliset eivät pääse lukemaan materiaalejamme. Kokoamme kyselyn tulokset ja analysoimme ne. Lopuksi tulemme lähettämään kokoamamme tulokset kyselyyn vastanneille sijaisvanhemmille sekä Pelastakaa Lapset ry:hyn Kemin toimistoon.

5.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineisto

Aluksi keskustelimme ohjaavan opettajan kanssa aiheestamme. Hänen mielestään aiheemme oli hyvä ja hän ehdotti meitä ottamaan yhteyttä Kemin Pelastakaa Lapset ry:n toimipisteeseen. Soitimme heti seuraavana päivänä perhehoito- ja tukiperhetoiminnasta vastaavalle sosiaalityöntekijälle Länsi-Pohja alueella. Keskusteltuamme hänen kanssaan selkeni se, että paneudumme työssämme Meri - Lapin alueella toimiviin sijaisvanhem-

piin. Olimme aikaisemmin ajatelleet haastattelevamme sijaisvanhempia heidän suostumuksensa mukaan, mutta päädyimmekin työelämänohjaajan kanssa käyttämään kyselymenetelmää. Perusteluina tähän oli sijaisvanhempien asuinpaikkojen hajanaisuus, yksityisyyden kunnioittaminen sekä laajemman tutkimusaineiston hankkiminen. Kyselyn avulla vanhempien on helpompi vastata juuri niihin kysymyksiin mihin haluamme vastaukset, menemättä liian henkilökohtaisuuksiin. Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada yleiskuva tämän alueen sijaisperhetoiminnasta, sen haasteista ja tuen tarpeesta, hyödyntäen kehittämään Pelastakaa Lapset ry:n toimintaa perheiden hyväksi.

Aloimme suunnitella kyselylomaketta marraskuussa 2011. Mietimme kysymyksiä yhdessä työelämänohjaajan kanssa ja teimme ensimmäisen version kyselystä. Lähetimme alustavan kyselylomakkeen ohjaaville opettajille, opponijille sekä parille tuttavalle. Opettajien mielestä kysymykset olivat liian suppeita ja he olivat huolissaan, että emme saa tarpeeksi syvää aineistoa niiden perusteella. Kysymyksiä tuli myös tarkentaa. Teimme työtä käskettyä ja muokkasimme kysymykset uudelleen. Sen jälkeen saimme hyvää palautetta ja opettajat ehdottivat, että lähettäisimme kyselyn sijaisäidille sekä -isälle erikseen. Ajatus ei meistä tuntunut ensin hyvältä ja kysyimme asiasta myös työelämänohjaajalta. Hänen mielestään erillinen kyselylomake molemmille sijaisvanhemmille ei välttämättä olisi tarpeellinen, vaan pystyisimme keräämään tarvittavat tiedot kysymystemme kautta. Loppujen lopuksi päädyimme kuitenkin lähettämään kyselylomakkeet molemmille vanhemmille erikseen.

Alun perin suunnittelemamme aikataulu kyselyn lähettämiseksi meni yllättäen uusiksi, koska tutkimuslupahakemus pitikin lähettää Pelastakaa Lapset ry:n toimistoon Helsinkiin. Toisaalta se ei haitannut, koska käytimme aikaa teoriaan perehtymiseen. Kun vihdoin saimme luvan, otimme ensimmäisen yhteyden sijaisvanhempiin työelämänohjaajan kautta. Hän lähetti meidän tekemän yhteydenotto kirjeen kaikille Meri - Lapin alueen 23 sijaisvanhemmalle. Kirjeessä tiedustelimme, ketkä kaikki haluavat osallistua tulevaan kyselyymme liittyen opinnäytetyöhömmö. Kahdeksan perhettä ilmoittautui halukkaaksi työelämänohjaajalle, ja antoi täten suostumuksen osoitetietojensa luovuttamisesta meidän käyttöömme. Varsinainen kysely lähti postiin maaliskuun lopulla ja vastausaikaan annoimme kaksi viikkoa. Kyselyn mukana laitoimme vastauskuoret postimerkkeineen.

Vastauksia kyselyymme alkoi tulla jo ennen vastausajan päättymistä. Kyselylomakkeen kysymykset oli tehty helposti vastattaviksi, ja vaikka kahdeksan perhettä oli alun alkaen lupautunut vastaamaan, silti kahdelta perheeltä vastaukset jäivät tulematta. Tarkoituksenamme oli tehdä kolmen kuukauden harjoittelujakson aikana teoriaa opinnäytetyöhömme, mutta se koituikin liian isoksi haasteeksi aikataulujen vuoksi. Harjoittelu vei paljon voimia ja yhteisen ajan löytäminen oli hankalaa. Opinnäytetyömme runko lähti muodostumaan sisällysluettelon hahmottamisesta. Varsinaisen opinnäytetyön työstämisen aloitimme heti harjoittelun päätyttyä maaliskuussa.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Pyrkimyksenämme onkin selvittää kohdettamme mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, löytää tai paljastaa tosiasioita, eikä todentaa jo olemassa olevia väittämiä sijaisvanhemmuudesta. Tutkimuksessa on otettava huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin, vaan tapahtumat muovaavat toinen toisiaan ja näin onkin mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Arvot muovaavat sitä miten pyrimme ymmärtämään tutkimaamme ilmiötä. Tutkimukseen voi sisältyä useampia kuin yksi tarkoitus, ja tarkoitus voi myös muuttua tutkimuksen edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon lähteenä ja siksi se mikä on tärkeää, ei ole tutkijan päätettävissä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 133, 158, 160.)

Päädyimme käyttämään omassa työssämme kyselyä aineistonkeruumenetelmänä. Kysely tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Se tarkoittaa sellaisia kyselyyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa kohdehenkilöt, meidän tapauksessa sijaisvanhemmat muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Kvalitatiivinen tutkimus ei merkitse läheistä kontaktia tutkittaviin, vaikka usein ehkä niin mielletään.

Kyselytutkimuksen etu on se, että sillä voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, tutkimukseen on mahdollisuus saada paljon henkilöitä ja siinä voidaan kysyä monia asioita. Kyselymenetelmän etu on myös sen tehokkuus, koska se säästää tutkijan aikaa ja vaivaa.

näköä. Kun lomake on suunniteltu huolellisesti, aineisto voidaan nopeasti käsitellä, sekä aikataulu ja kustannukset voidaan arvioida melko tarkasti. Heikkoutena voidaan pitää aineiston pinnallisuutta ja vaatimattomuutta. Omassa työssämme koimme kyselyn meillemme sopivana tutkimusmuotona juuri ajan säästämisen ja tutkittavien yksityisyyden huomioonottamisen kannalta.

Kyselyn muodoksi valitsimme postikyselyn. Lähetimme kyselylomakkeen postitse tutkittaville, he täyttivät sen itse ja postittivat lomakkeen takaisin meille. Lähetekirjeessä huomautimme, että palautuskuori, jonka postimaksu on hoidettu, tulee kysymyslomakkeen mukana. Tämänkaltaisen menettelyn etuina on nopeus ja vaivaton aineiston saanti. Mutta suuri ongelma on kato, joka näkyi myös meidän tutkimuksessamme. Kadon määrä riippuu usein vastaajajoukosta ja tutkimuksen aihepiiristä. Meidän kohdalla parin vastauksen puuttuminen tuli yllättäen, koska kaikki tiedusteluun vastanneet olivat halukkaita osallistumaan opinnäytetyöhömmme. Kuitenkin vastausprosentti meidän kohdalla on suuri ja tämä johtune siitä, että aiheemme koskettaa tutkittavia läheltä ja he kokevat saavansa äänensä kuuluviin opinnäytetyömme kautta. Työelämänohjaaja on toivonut, että tulemme esittämään tutkimuksemme tulokset Pelastakaa Lapset ry:lle yleisellä tasolla ja näin he pystyvät paikkaamaan mahdollisia puutteita sijaisvanhemman arjessa. Myös onnistumiset tulevat näkyviin tuloksissa, joka auttaa toiminnan pyörittämisessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 191-192.)

5.4 Aineistoanalyysi

Kerätyn aineiston analyysin, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia. Siihen tähdätään tutkimusta aloitettaessa. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän tulee saamaan. Voi käydä myös niin, että analyysivaiheessa selviääkin, miten kysymykset olisi pitänyt asettaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 216.) Analysoimme aineiston sisällönanalyysillä. Sen tarkoituksena on saada selville tiivistetty kuvaus tutkittavasta asiasta. Meidän kohdallamme aineisto eli kyselyn vastaukset ovat valmiiksi tekstimuodossa, joten voimme puhua tekstianalyysistä. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 105.)

Ensimmäisessä vaiheessa, kun aloimme analysoida vastauksia, luimme ensin saamamme kyselyn vastaukset läpi useamman kerran. Halusimme saada selkeän kokonaiskuvan

siitä, mitä sijaisvanhemmuus pitää sisällään vastanneiden mielestä. Peilasimme samalla vastauksia tutkimuskysymyksiimme ja kirjoittamaamme teoriaosuuteen huomataksimme vastaavatko ne toisiaan. Tarkistimme tiedoista virheellisyydet ja että, onko kaikkiin kysymyksiin vastattu riittävästi. Osa vastanneista pyysi ottamaan yhteyttä, jos haluamme tarkentaa vastauksia. He olisivat mielellään kertoneet enemmänkin kuin mitä olimme kysyneet.

Toisessa vaiheessa mietimme miten alamme käymään vastauksia läpi. Erottelimme siten äitien ja isien vastaukset erilleen, jotta huomaisimme onko niissä suuria eroavaisuuksia. Päädyimme käymään vastaukset kysymys kerrallaan läpi siten, että samankaltaiset vastaukset lajittelimme samaan pinnoon ja toisistaan eroavat vastaukset taas omaansa. Tämä helpotti kokonais kuvan hahmottamista ja asioiden jäsentämistä analysoinnin loppuvaiheessa.

6 KOKEMUKSIA SIIAISVANHEMMUUDESTA

Lähetimme kyselyn kahdeksalle perheelle, joista kuusi vastasi kyselyymme. Kyselyt lähetettiin sijaisäidille sekä sijaisisälle, joista kolmen perheen isät vastasivat. Tulemme nostamaan sijaisisien ajatuksia ja kokemuksia sijaisvanhemmuudesta myös miehen näkökulmasta esille. Halusimme saada myös sijaisisän äänen kuuluviin ja nähdä ovatko he kokeneet sijaisvanhemmuuden eri tavalla kuin sijaisäidit.

6.1 Syitä sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen

Aloitimme kyselyn kysymällä perheiltä, mikä heidät on saanut ryhtymään sijaisvanhemmiksi ja pyysimme kertomaan lähtökohdista. Melkein kaikkia perheitä yhdisti rakkaus lapsia kohtaan, ja he halusivat myös saada lisää lapsia kotiinsa. Osalla perheistä omat lapset ovat jo aikuisia, ja vanhemmilla on herännyt halu kasvattaa ja auttaa niitä lapsia, jotka tarvitsevat lisää huolenpitoa.

”Meillä on halua, aikaa ja mahdollisuus kasvattaa enemmän lapsia kuin meille siunaantui.” (Äiti)

Vastauksista ilmeni, että joillekin vanhemmille ei riittänyt kontaktit lapseen ainoastaan työn kautta, vaan he haluavat seurata lasten kasvua ja kehitystä pitkäkestoisemmalla ajanjaksolla. Myös omat kokemukset esimerkiksi sijoituslapsista omassa lapsuudenkodissa ovat vaikuttaneet päätökseen alkaa sijaisperheeksi. Yksi perheistä oli toiminut aikaisemmin tukiperheenä, ja sen kautta avautui mahdollisuus alkaa myös sijaisvanhemmaksi. Vastauksista nousi esille myös median vaikutus päätöksen syntymiseen. Tieto siitä, että sijaisvanhemmista on huutava pula, on vahvistanut perheitä tekemään lopullisen päätöksen ryhtyä sijaisperheeksi.

Kuopion yliopiston sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, sekä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön tekemän sijaisvanhemmuustutkimuksen vuonna 2008, jossa osa sijaisvanhemmista kertoi kasvaneensa tehtävään sijaissisarouden myötä. Osa oli tutustunut sijaisvanhemmuuteen sukulaisten tai tuttavien perheessä. Sama tieto tuli

esille myös vuonna 2009 Pelastakaa Lapset ry:n tehdyn kyselyn mukaan sijaisvanhemmille.

6.2 Sijaisvanhemmuuden haasteet

Sijaisvanhemmuus tuo tullessaan monia erilaisia haasteita. Pyysimme vanhempia kertoamaan niin positiivisia kuin negatiivisiakin kokemuksia arjestaan. Lasten osoittama rakkaus kannusti arjessa jaksamiseen ja joidenkin sijaisvanhempien vastauksista välittyi syvä sitoutuminen haasteelliseen tehtävään. Tämä ilmeni Pirjo Pölkin ja Tarja Pitkäsen tekemässä tutkimuksessa lastensuojelun kehittämis- ja tutkimushankkeen aikana vuonna 2008.

Myönteiset kokemukset

Vanhempien mielestä on positiivista nähdä lapsissa tapahtuvaa kehitystä ja kasvua, heidän jopa traumaattisista kokemuksistaan huolimatta. Perheissä, joissa on biologisia lapsia, positiivista on ollut heidän hyvä suhtautuminen sijaislapsiin. Myös ympäristö on suhtautunut kannustavasti. Positiivisia asioita on tullut paljon lasten myötä, ja yksi isä nostikin esille yhtenä palkitsevana tekijänä onnistuneet hoitokokemukset.

”Ei voi sanoin kuvailla mitä lapsi antaa sulle.” (Isä)

”Hei, nythän hän teki sen jo ihan itse omatoimisesti.” (Äiti)

Lasten omat aikaisemmat kokemukset ovat antaneet sijaisvanhemmille ja koko perheelle lisää ymmärrystä ja tietoa. Osa lapsista oli kokenut jo useamman sijoituksen ennen sijaisperheeseen pääsyä.

Negatiiviset kokemukset

Laaja viranomais- ja tukiverkosto koetaan niin mahdollisuutena kuin haasteena. Lapsen asioista sovitaan monen eri tahon kanssa, jonka yksi äiti kokee yhdeksi haasteellisimmaksi asiaksi. Haastavina kokemuksina koetaan myös lasten erilaiset ongelmat, pelkotilat ja perhetaustat. Luottamussuhteen rakentaminen lapseen ja lapsen itsetunnon vahvis-

taminen koetaan hyvin tärkeäksi. Näin lapsi oppii ystävystymään olemalla oma itsensä, eikä hänen tarvitse turvautua kalasteluun ja houkutteluun ansaitakseen uusia ystäviä. Lasten biologiset vanhemmat ja sukulaiset ovat myös oma haasteensa. Biologisten vanhempien turhat lupaukset aiheuttavat lapsessa hämmennyksen ja pettymyksen tunteita.

Sijaisisien mielestä yksi suuri haaste on lasten sopeutuminen uuden kodin rutiineihin ja sääntöihin. Lapset tulevat usein perheistä, missä heillä ei ole ollut sääntöjä. Haasteita sopeutumisessa on esiintynyt sijoituksen alussa, ja ne jatkuvat osassa perheitä vieläkin.

”Sijaislasten haasteellinen käytös sekä tavallaan kaiken uudelleen opettaminen, esim. peseytyminen, pukeminen, ruokailu yms. oli alkuajoina raskasta.” (Äiti)

Yllättävänä asiana nousi esille myös erään opettajan negatiivinen suhtautuminen sijaislapsen. Opettaja otti lapsen ”silmätikuksi” ja se oli kaikkien kannalta tosi ikävää. Nyt kuitenkin asiat ovat hyvin.

6.3 Tukea ja koulusta

Enemmistö vastanneista perheistä on kokenut saaneensa riittävästi tukea sijaisvanhemmuuteen. He nostivat esille seuraavia tuen muotoja: työnohjaus, vertaistuki virkistyspäivillä, erilaiset luennot ja yhteyshenkilöt sosiaalitoimistossa ja Pelastakaa Lapset ry:ssä. Yllättävää oli huomata, että paljon puhuttu PRIDE – valmennus tukimuotona nousi esille ainoastaan yhden sijaisisien vastauksesta. Hän oli kokenut valmennuksen todella tarpeelliseksi ja se on tuonut valmiuksia ja apua sijaisvanhempana toimimiseen. Osa sijaisisistä on kuitenkin kokenut niin, että paljon puhuttu tuki ja apu loppuivat siihen, kun sijaislapset tulivat perheeseen. Nyt heidän toiveena ovat sijaisperheiden yhteiset istunnot ja leirit, joissa voi jakaa kokemuksia ja ammentaa voimaa arjessa jaksamiseen.

”Tappelun takana kaikki tuki” (Isä 1)

”Sen mitä olen pyytänytkin” (Isä 2)

Vastauksista ilmeni, että juuri alkuaikoina tukea kaivattiin enemmän. Ongelmatilanteissa on voinut ottaa yhteyttä sosiaalitoimistoon tai Pelastakaa Lapset ry:hyn ja ne on koettu hyväksi avuksi. Toisaalta ilmeni, että sosiaalityöntekijöiden kiire koetaan esteenä todellisen tuen saamiseksi.

”Monesti ei viitsi edes alkaa soittaa, kun tuntuu että vastapuolella on niin kiire, ettei halua häiritä.” (Äiti)

Pelastakaa Lapset ry:n aloittelevaa vertaistukiryhmää pohjoisen sijaisvanhemmille odotetaan innolla. Sen koetaan auttavan uusia sijaisvanhempia ja vasta-alkajien joukossa kaivataankin kaikenkattavia kokemuksia sijaisvanhemman elämästä. Erityisesti pienten lasten vanhemmat kokevat ajan järjestymisen työlääksi työnohjausta ja vertaistukea varten. Kyselimme tietoja tukitoimista Oulun Pelastakaa Lapset ry:stä Anne Karppiselta ja haluamme tuoda ne esille opinnäytetyössämme vertailun vuoksi.

Periaatteessa Meri – Lapin alueen sijaisperheet saavat samat tuen muodot kuin Oulun seudun perheetkin. Näitä ovat sosiaalityöntekijän kanssa tehtävä yhteistyö, hänen antama tuki ja kotikäynnit. Lapsilla on mahdollisuus tarvittaessa lastenlääkäriin ja psykiatriin. Aikuisille ja lapsille järjestetään yhteisiä tapahtumia, esimerkiksi talvipäivä. Sijaisvanhemmille järjestetään kerran vuodessa koulutus- ja virkistysviikonloppu, johon sisältyy erilaisia luentoja sekä vapaa-ajan viettoa. Vertaistukiryhmiä ei ole järjestetty kummallakaan alueella, mutta se on nyt suunnitteilla kuntien toivomuksesta. Niiden toivotaan tuovan lisää voimavaroja arjen pyörittämiseen. Kokemusten jakaminen toisten perheiden kanssa koetaan tärkeäksi. Nämä tulivat ilmi myös saamistamme kyselyn tuloksista sijaisvanhemmilta.

Koulutuksista mainittiin PRIDE- koulutus, Pelastakaa Lapset ry:n perhekohtainen koulutus- ja viikonloppukoulutukset, Rovala -opiston sijaisvanhemmuuskoulutus. Yksi isä koki koulutuksen hyvin vähäiseksi ja yksi äiti ei ole saanut koulutusta ollenkaan. Vertailemissamme toisissa tutkimuksissa monet haastatellut korostivat puolison ja ystävien antaman tuen merkitystä. Huomasimme omasta saamistamme aineistosta, että tällainen tuen merkitys ei noussut meillä esille. Kysymyksemme koskien tuen merkitystä johdatteli vastaajat ajattelemaan todennäköisesti ulkopuolista tukea, kuin perheen sisäistä.

6.3.1 Sijaisvanhempien kuulluksi tuleminen

Kysymykseen kuullaanko sijaisvanhempia riittävästi vai toivotaanko siihen parannusta, saimme pääsääntöisesti negatiivissävyyistä palautetta. Murto-osa vastanneista oli kokenut tullessa riittävästi kuulluksi. Kehittämisehdotuksia kaivataan yleisissä ohjeistuksissa lisää, muun muassa lapselle haettaessa hoitopaikkaa ja kouluun ilmoittautuessa. Eräs äiti pohtii, onko se sijaisvanhemman vai sijoittavan kunnan tehtävä. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on koettu suurimmaksi haittatekijäksi. Myös pienen kunnan sosiaalityöntekijöillä koetaan joidenkin sijaisvanhempien mielestä olevan liian vähän ”ammattitaitoa”.

”Parempi palkka heille, että pysyvät vaativassa työssään.” (Äiti)

Pohdimme johtuuko sosiaalityöntekijöiden ammattitaidon puute siitä, että päteviä sosiaalityöntekijöitä on hankala saada ja näin ollen virkoihin palkataan epäpätevää henkilökuntaa. Tämä on voinut vaikuttaa sijaisvanhempien mielipiteeseen kuulluksi tulemisesta. Mielestämme lastensuojelutyön kannalta olisi erityisen tärkeää, että työntekijät eivät vaihtuisi liian usein, sillä uuden työntekijän perehdyttäminen työhön, ja asiakkaisiin vie aikaa ja tiedonkulkuun tulee katkoksia. Sijaisvanhemmat joutuvat useaan kertaan kertomaan omasta elämäntilanteestaan uudelle työntekijälle. Sama ongelma tuli esille Pölkkin ja Pitkäsen tekemässä tutkimuksessa vuonna 2008. Vastauksista ilmeni, että sijaisvanhemmat kokevat, ettei heillä itsellään ole sananvaltaa. Ajan myötä, kun rohkaistuu, oppii pitämään puoliaan, kertoo yksi äideistä. (Pitkänen & Pölkki 2008.)

Pohjoismaissa tehdyn tutkimuksen mukaan suomalaiset sosiaalityöntekijät kokevat työnsä selvästi rankemmaksi kuin kollegansa muissa Pohjoismaissa. Näin kerrotaan Pohjolan Sanomien artikkelissa 8.9.2012. Tuloksen mukaan he ovat erittäin kuormittuneita ja kokevat paljon ristiriitoja työssään. Tätä ei pidetä yllättävänä tietona, sillä suomalaisilla sosiaalityöntekijöillä on autettavanaan selvästi enemmän asiakkaita kuin muissa Pohjoismaissa. Myös heidän työhyvinvointi vaikuttaa hälyttävän huonolta, millä on varmasti merkityksensä asiakastyön laatuun, arvelevat tutkijat. Syyksi tähän kaikkien arvellaan kuntien heikkoa taloutta ja sitä, että rahaa käytetään hyvinvointivaltion tukemiseen vähemmän kuin muissa Pohjoismaissa. (Suosalmi 2012, A6.)

6.3.2 Etukäteen saadut tiedot sijoitetusta lapsesta

Selvä vähemmistö vastanneista vanhemmista on saanut riittävästi ennakkotietoa lapsesta ja hänen taustoistaan etukäteen. Itse on täytynyt olla tietojen saamisessa aktiivinen. Toisaalta koetaan hyväksikin se, että kaikkia asioita lapsesta ei tiedäkään etukäteen, vaan tietoa saa pikkuhiljaa. Jokapäiväiseen arkeen vaikuttavat asiat, kuten lapsen terveydentilaan ja sen hoitoon liittyvät tiedot tulisi vastanneiden mielestä kuitenkin ehdottomasti tietää riittävästi etukäteen.

”...kerrottiin nuoremmalla lapsella olevan `vähän puheongelmaa` ...okei, lapsi ei puhunut sanaakaan!!” (Äiti)

Tiedot eivät saa olla puutteellisia ja perheen oloista ja lasten kehityksestä tarvitaan tietoa etukäteen. Kiire lastensuojelun työsaralla ilmeni vanhempien kokemuksena siten, että sosiaalitoimistolla oli pakottava tarve saada lapsi pois käsistä. Näin ollen tieto jäi riittämättömäksi ja asioita kaunisteltiin perheen näkökulmasta

Tapauksessa, jossa perhe oli aikaisemmin toiminut lapsen tukiperheenä, lapsen ja hänen biologisten vanhempiensa tausta on tullut tutuksi, ja tieto koettiin näin ollen riittäväksi. Kiireellisen sijoituksen kautta tilanne koettiin erilaiseksi, sillä sijoitus tapahtuu lyhyellä varoitusajalla. Erityisesti isät kokevat tämän haasteellisena, koska lapseen ei ole päässyt tutustumaan aikaisemmin, ja tietoa lapsesta ei välttämättä ole saanut kuin päivää aikaisemmin.

6.4 Yhteistyö biologisten vanhempien kanssa

Enemmistö vanhemmista kokee yhteistyön biologisten vanhempien kanssa hyväksi ongelmista ja haasteista huolimatta. Kahden äidin vastauksesta tuli esille se, että yhteistyö voi vaihdella suuresti biologisten vanhempien kanssa. Esimerkiksi tämä voi näkyä niin, että perheessä voi olla kahdesta eri perheestä tulleita sijoitettuja lapsia, mutta yhteistyö voi sujua toisen kanssa todella hyvin ja toisen kanssa ei ollenkaan. Isät ottivat esille pelisäännöt vanhempien kanssa. Tapaamiset ja puhelut on hyvä olla sovittuna etukäteen. Biologisten vanhempien turhat lupailut lapsille aiheuttavat harmia ja pettymyksiä. Myös isovanhemmat ovat yhdessä perheessä tuottaneet pahaa mieltä niin lapselle kuin sijais-

vanhemmille. Syynä tähän oli pelko, että lapsi kiintyy sijaisvanhempiin liikaa, ja heidän mielestään laitoshoido olisi ollut parempi vaihtoehto lapselle.

”Yhteistyö sujuu vaihtelevasti. Silloin kun vanhemmilla on ‘parempi’ jakso elämässä niin kaikki sujuu. Mutta sitten kun ‘huumehöyryt’ tulevat mukaan, niin myös ongelmat alkavat.” (Äiti)

Kokoamassamme aineistossa mainitsimme useamman kerran, että lapsi voi turvallisesti ja helpommin kiintyä sijaisvanhempiin ja uuteen perheeseen, kun hän saa olla jatkuvassa kanssakäymisessä biologisen perheen kanssa. Molempien vanhempien apu ja tuki on ensisijaisen tärkeää lapselle. On tutkittu, että sijaisperheissä kasvaneet lapset ovat selviytyneet aikuisiässä paremmin, kun suhde biologisiin vanhempiin on säilynyt. On tärkeää, että biologiset vanhemmat tukevat lasta sijaisperheessä. Näin sijoitus ja kotiutuminen ovat lapselle helpompaa. Parhaimmassa tapauksessa perheet täydentävät toisiaan tukemalla lasta. Passiivinen ja poissaoleva vanhempi voi olla lapsen biologinen vanhempi, mutta psykologisesti hän ei sitä ole suhteen laillisuudesta huolimatta. Biologisella suhteella ei ole kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta merkitystä vaan sillä, että lapsi saa huolenpitoa ja pysyvyyttä kasvaakseen tasapainoiseksi ihmiseksi. Siksi sijoitusten pitäisi olla mahdollisimman pysyviä, jotta kiintymyssuhde ei haavoittuisi. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että lapsella on yhden ainoat oikeat vanhemmat, eivätkä uusvanhemmat ole korvikevanhempia.

6.5 Sijaislasten vaikutus sijaisperheen arkeen

Lähes kaikki perheet kokivat, että arki perheessä on muuttunut täysin. Arkeen on tullut lisää elämää ja se on koettu myönteisenä muutoksena. Yhden äidin vastauksesta nousi esille se, että kuria on täytynyt tiukentaa, jotta rutiinit onnistuvat.

”...kaksi ensimmäistä vuotta oli ihan vaan rutiinien opettelua...raskasta kaikille. Nyt arki sujuu suht’ hyvin.” (Äiti 1)

Biologiset lapset ovat suhtautuneet sijaislapsiin yleensä ottaen hyvin. Tilanteeseen vaikuttavat sijoitettujen lasten ja omien lasten ikäero sekä se, asuvatko biologiset lapset

yhä kotona vai omillaan. Yhdessä perheessä sijaisvanhemmuus on vaikuttanut isovanhemmuuteen. Sen on koettu kärsivän, koska lastenlasten ja sijoitettujen lasten välillä esiintyy molemminpuolista mustasukkaisuutta.

”Nuorin on samanikäinen kuin vanhin sijaislapsi. Ollut hieman vaikeaa johtuen liiasta ’esimerkkinä’ olemisesta.” (Isä 1)

Niin kuin teoriaosuudessa jo totesimme, on tärkeää kysyä biologisten lasten mielipidettä ja valmistaa heitä ennakkoon ennen kuin vanhemmat tekevät päätöksen sijaisvanhemmiksi ryhtymisestä. Sisarusuhteet voivat olla hyvin erilaisia. Osalle voi kehittyä ystävyyssuhteita ja toisille suhteet voivat jäädä etäisiksi, eivätkä ne koskaan kehity sisarusuhteisiin verrattaviksi. Lapsille on tärkeää antaa aikaa ja kärsivällisyyttä, jotta uudet ihmissuhteet pääsevät muuttumaan lämpimämmiksi.

6.6 Rahallinen korvaus vaativasta työstä

Kaikissa saaduissa vastauksissamme ilmeni, että rahallinen korvaus on liian pieni kulujen kattamiseksi. Nostimme teoriassa esille palkkiot, jotka tarkastetaan joka vuoden alusta, ja ne on sidottu palkkakertoimeen. Näillä katetaan sijaislapsen hoidosta sekä ylläpidosta syntyvät kustannukset. Niitä ovat esimerkiksi hoidettavan henkilön ravinto, asuminen, virkistys- ja harrastustoiminta, henkilökohtaiset tarpeet ja muut elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset, jatkuvaluonteiset menot. Harrastuksiin ja niihin kohdistuviin menoihin tulisikin kahden äidin mielestä saada erillinen korvaus. Sekin pitäisi ottaa huomioon, että lapsen kasvaessa myös menot kasvavat. Yksi äiti mainitsi, että he tekevät paljon talkoilla töitä harrastuksen eteen. Liikunta on lapselle tärkeä ”henkireikä”.

Ansionmenetystä tulisi yhden isän mielestä huomioida enemmän. Aineistossamme mainitsimme, että palkkio on suurempi, jos sijaisvanhempi on kotona hoitamassa lasta, mutta pienempi kodin ulkopuolella työskennellessä. Hoitopalkkion suuruus riippuukin perhehoitoon käytettävästä ajasta. Kun sijaisvanhemman toivotaan pysyvän kotona hoitamassa lasta sijoituksen alussa, on kunnilla käytössä erilaisia tapoja maksaa korvauksia ansionmenetyksestä. Tarkoituksena on korvata edes osa kotiin jäämisestä aiheutuvista

ansioiden menetyksistä. Yksi isä ja muutama äiti kuitenkin kokevat, että raha ei toimi ainoana motivaationlähteenä arvokkaassa sijaisvanhemmuustyössä.

”Rahallisesti tämä ei ole kannattavaa, mutta ei kai tätä rahan takia tehdä.” (Isä)

Palkkioiden suuruus määräytyy hoitotyön vaativuuden ja sitovuuden perusteella, josta mainitsemme teoriaosuudessa. Palkkioista neuvotellaan aina tapauskohtaisesti. Yksi äiti kirjoittaaakin, että korvausta pitäisi tarkistaa vaativien lasten osalta, jotta se on riittävä. Myös yhden isän näkökulmasta ilmenee, että lapsen hoidon vaikeusaste pitäisi ottaa enemmän huomioon korvauksen suuruudessa.

”... joskus kyllä ihmetyttää miten kulukorvaus on laskettu...” (Äiti)

Yleisesti ottaen muihin tutkimuksiin verrattuna suurin osa sijaisvanhemmista piti hoitopalkkiota liian pienenä, mutta kulukorvaukset koettiin yleensä kohtuullisiksi ja tarpeen mukaisiksi.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Sijaisvanhempia tarvitaan silloin, kun biologiset vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsestaan tarpeeksi hyvin, tai jos he haluavat jostain syystä antaa lapsen pois. Sijaisvanhemman työ on ympärivuorokautista. Hän ottaa lapsen luokseen asumaan, ja huolehtii lapsen kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. On tärkeää kuitenkin säilyttää välit lapsen biologisiin vanhempiin ja sukulaisiin. Sijaisvanhempia saa tehtävänsä koulutusta ja hänelle maksetaan korvausta tekemästään työstä. Sijaisvanhemmuus on haasteellista, mutta myös palkitsevaa vanhemmuutta. Siihen kuuluu iloa huomata, miten lapsi kehittyy ja miten hänen luottamuksensa aikuisiin kasvaa. Sijaisvanhemmuus voi myös tarjota lapselle korjaavia kokemuksia ja kiintymyssuhteita.

Suomessa on kova pula sijaisperheistä ja aihe on usein esillä julkisuudessa. Sijaisvanhemmuuden aiheeseen paneuduttuamme, on tullut todettua, että perheiden olisi hyvä olla tavallisia, ja elävän tavallista arkea. Kaikille sijaisvanhemmuus ei mielestämme sovi, sillä työ on erittäin vaativaa, ja sitä täytyy tehdä täydestä sydäimestä aina lapsen etua ajatellen. Sijaisvanhemman täytyy olla sopeutuva muutoksiin, sietää kriisejä, sekä hyväksyä äkilliset muutokset. On tärkeää osata ottaa aikaa myös itselleen. Mielestämme sijaisvanhemmalla tulee olla hyvä itsetunto, ja hänen pitää osata suhtautua asioihin niin, että vaikeudet ja vastoinkäymiset ovat yksi osa kasvua sijaisvanhemmuuden roolissa. Uskomme, että uusi vuonna 2012 tullut perhehoitolain muutos, karsii osan sijaisvanhemmaksi harkitsijoista pois. Uuden lain myötä kaikilta vaaditaan koulutus tehtävään ja viimeistään silloin henkilöt, jotka ovat epävarmoja huomaavat onko sijaisvanhemmuus heitä varten.

Lasten huostaanotot ovat lisääntyneet huomattavasti viime vuosina. Aihe on kaikelta merkitykseltään tärkeä, niin yhteiskunnan, yhteisön ja ennen kaikkea yksilön kannalta. Lapsen sijoittaminen laitokseen tulee yhteiskunnalle kalliimmaksi, kuin perheeseen sijoittaminen. Lapsen lähipiiriin eli biologisten vanhempien ja sukulaisten kannalta sijoitus sijaisperheeseen luo paremmat edellytykset ja mahdollisuudet ongelmien selvittämiseen, sekä lapsi-vanhempi -suhteen vahvistamiseen. Tämä voi mahdollistaa helpommin lapsen paluun takaisin biologiseen kotiinsa. Aineistomme vastauksien perusteella suhteet biologiseen perheeseen koettiin toimiviksi, mutta esille nousi myös haasteita. Näitä

ovat esimerkiksi biologisten vanhempien turhat lupaukset tai isovanhempien pelko siitä, että lapset kiintyvät sijaisvanhempiin liikaa. He jopa ajattelevat, että laitoshoido olisi tämän takia parempi sijoitusvaihtoehto.

Kun ajatellaan yksilön kannalta lapsen sijoitusta, mielestämme paras vaihtoehto on sijoitus perheeseen, jossa eletään tavallista ja rytmitettyä arkea. Meidän molempien työskennellessä perhekodilla olemme havainneet, kuinka tärkeää pienelle lapselle olisi löytää sijaisperhe. Työntekijät vaihtuvat työvuorojen mukaan ja perhekotivanhempien huomio ei kohdistu riittävästi yksittäiseen lapseen. Heillä on usein myös omat biologiset lapset, sekä muut perhekotiin sijoitetut lapset huomioitavana. Kiintymyssuhteen kehittymisen kannalta tämä ei ole pidemmän päälle paras vaihtoehto alle kouluikäiselle. Lastensuojelulaissa 50§:ssä määrätäänkin, että lapset tulee sijoittaa ensisijaisesti perheisiin, ja kaikilta sijais- sekä tukiperheiltä tullaan vaatimaan jonkin asteinen valmennus. Laitoshoidon haasteena on myös lasten suhteiden ylläpitäminen biologisiin vanhempiin tai vaikkapa sisaruksiin, jotka voivat olla sijoitettuna muualle. Vastuu suhteiden ylläpitämisestä on sosiaalityöntekijällä, mutta tietäen heidän työmääränsä, sille on varmasti erittäin haastavaa löytää aikaa.

Opinnäytetyöprosessimme lähti liikkeelle yhteisestä kiinnostuksesta aiheeseen. Aluksi tarkoituksenamme oli käydä tutustumiskäynnillä PRIDE -koulutuksessa, mutta saimme tietää ensimmäisellä haastattelukäynnillämme alkuvuodesta työelämän ohjaajan luona, että PRIDE -koulutuksia aletaan järjestää vasta myöhemmin Meri - Lapin alueella. Tarkoituksenamme on välittää saamamme tieto niin sijaisperheille kuin Pelastakaa Lapset ry:lle. Toivomme, että perheet saavat mahdollisesti lisää vertaistukea ja löytävät uusia voimavaroja arkeensa muiden kokemuksista. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda esille enemmän sijaisperheiden arkea ja kokemuksia. Haluamme myös nostaa esille sijaisvanhemmuuden tunnettavuutta ja madaltaa kynnystä sitä harkitseville. Perhehoitoliiton tekemän gallupin mukaan (Taloustutkimus 2005) noin 50 prosenttia suomalaisista ei tunne perhehoitoa. Luku on mielestämme yllättävän suuri.

Opinnäytetyömme myötä havaitsimme jatkotutkimusaiheeksi sijaisisyyden. Isän rooli perheessä miehen mallina on merkittävä, varsinkin silloin, kun perheeseen on sijoitettuna poikia. Nykyään moni lapsi kasvaa yksinhuoltajan perheessä ilman isää. Osalla voimavarana on vankka tukiverkosto, mutta toisilla voi olla huutava tuen tarve arjessa jak-

samiseen. Tällöin tilanteessa voi auttaa esimerkiksi tukivanhempi. Hän tukee lapsen omia vanhempia jaksamisessa tarjoamalla heille hengähdystaukoja. Miehen rooli perheessä on kuitenkin muuttumassa nyky-yhteiskunnassa. Miehet kantavat aiempaa enemmän vastuuta perheen hyvinvoinnista, ja äidin ja isän roolit ovat lähentyneet toisiinsa.

Ensimmäinen tutkimustehtävämme oli selvittää, mikä saa perheet ryhtymään sijaisvanhemmiksi. Vastauksista ilmeni samoja syitä, kuin muissakin aikaisemmin tehdyissä tutkimuksissa. Yhdistävänä tekijänä oli rakkaus lapsia kohtaan ja halu saada lisää lapsia perheeseen. Myös kokemukset sijaislapsista omassa lapsuudenkodissa tai tukiperheenä toimiminen ovat vahvistaneet päätöstä ryhtyä sijaisperheeksi. Vastauksista nousi esille median vaikutus päätöksen syntymiseen. Tieto siitä, että sijaisvanhemmista on huutava pula, on vahvistanut perheitä tekemään lopullisen päätöksen ryhtyä sijaisperheeksi. Vuonna 2009 Pelastakaa Lapset ry: n sijaisvanhemmille tehdyn kyselyn mukaan syyt olivat samoja paitsi, esille nousi muutamia eroavaisuuksia. Näitä olivat sattuma, halu työskennellä kotona ja aiempi kokemus alalta. Rhodesin tutkimuksessa 2006 löytyi eroavaisuutena sijaisvanhempien haluna tehdä yhteiskunnan hyväksi työtä. Meidän saamiemme tietojen mukaan raha ei ole motivaatio sijaisvanhempana toimimiselle. MacGregorin 2006 tekemässä tutkimuksessa nousi esille kuitenkin se, että monet sijaisvanhemmat pitävät tärkeänä rahallista korvausta, mutta se ei kuitenkaan riitä sijaisvanhemmuuden motiiviksi.

Toinen tutkimuskysymyksemme oli mitä haasteita sijaisvanhemmuus on tuonut tullessaan. Positiivista on vanhemmista ollut nähdä lapsissa tapahtuva kehitys ja kasvu. Onnistuneet hoitokokemukset koettiin myös palkitsevina. Haastavina asioina on koettu lasten sopeutuminen uuden kodin rutiineihin ja sääntöihin varsinkin sijaisisien mielestä. Laaja viranomais- ja tukiverkosto koetaan niin mahdollisuutena kuin haasteena. Asioista sovitaan usean eri viranomaisen kanssa ja tämä koetaan ongelmalliseksi. Suhteen luominen ja ylläpitäminen lapsen biologisiin vanhempiin ja sukulaisiin koetaan hyväksi haasteista huolimatta. Lapsen kannalta tasapaino sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välillä vaikuttaa hänen sopeutumiseensa uuteen perheeseen. Tasapainon löydyttyä lapsen ei tarvitse kokea ristiriitaisuutta, vaan hän saa niin sanotusti ”luvan” elää uudessa perheessä.

Haastavina kokemuksina koetaan myös lasten erilaiset ongelmat, pelkotilat ja perhe-
taustat. Luottamussuhteen rakentaminen lapseen ja lapsen itsetunnon vahvistaminen
koetaan hyvin tärkeäksi. Näin lapsi oppii ystävystymään olemalla oma itsensä, eikä hä-
nen tarvitse turvautua kalasteluun ja houkutteluun ansaitakseen uusia ystäviä. Lasten
biologiset vanhemmat ja sukulaiset ovat myös oma haasteensa. Biologisten vanhempien
turhat lupaukset aiheuttavat lapsessa hämmennyksen ja pettymyksen tunteita.

Pitkäsen ja Pölkin tutkimuksessa (2009) nousi esille, että monelle sijaisvanhemmalle
sijoitetun lapsen vaikeahoitoisuus oli yllättävää. Se aiheutti erityisesti alkuvaiheessa uu-
pumista sekä avuttomuutta. Monet kokivat saaneensa liian vähän tietoa lapsesta ennen
sijoitusta niin kuin myös meidän tutkimuksessa tuli esille. Teoriassa toimimme esille ihan-
ne käytännön, jossa tulevat sijaisvanhemmat ja sijoitettava lapsi saavat tutustua toisiinsa
etukäteen. Näin ollen sijaisvanhemmilla on vielä mahdollisuus harkita päätöstä.

Kolmantena asiana tutkimme sijaisvanhempien kokemuksia tuesta ja sen merkityksestä.
Enemmistö kyselyymme vastanneista on kokenut saaneensa riittävästi tukea. Esille nou-
si työnohjaus, vertaistuki virkistyspäivillä, luennot ja yhteydet viranomaisiin. Erityisesti
vertaistuen merkitys koetaan tärkeäksi voimavaraksi. Mielestämme vertaistuen avulla
vanhemmat voivat vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia arjestaan. Näin he saavat lisää voi-
mavaroja arkeen ja huomaavat muidenkin ehkä kamppailevan samojen ongelmien kans-
sa. Meille yllätyksenä tuli se, että PRIDE – valmennus tärkeänä tukimuotona nousi esil-
le ainoastaan yhdestä vastauksesta. Osa vastanneista koki, että apu loppui siihen, kun
sijaislapsi muutti perheeseen.

Loppujen lopuksi opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen, mutta aikaa vievä
projekti. Olimme varautuneet siihen alusta alkaen, mutta aikaa meni luultua enemmän.
Työskentely parina on onnistunut kaiken kaikkiaan hyvin, ja olemme saaneet tukea toi-
siltamme. Välillä on tullut turhautumisen tunteita, joka osaksi on johtunut varmaankin
siitä, että takerrumme liian kauaksi aikaa pieniin yksityiskohtiin. Koimme molemmat
mielenkiintoisimmaksi vaiheeksi kyselymme vastausten läpikäymisen. Haasteena
koimme teorian ja aineiston punaisen langan löytämisen, sekä asioiden yhdistämisen.
Aihe on ollut mielenkiintoinen, ja olemme saaneet vastaukset asioihin, joista halusim-
mekin tietää enemmän. Toisaalta olisi ollut antoisaa haastatella vanhempia. Näin oli-

simme saaneet ehkä laajempia vastauksia, mutta koimme sen liian työlääksi ja aikaa vieväksi. Tässä olisikin hyvä vaihtoehto opinnäytetyön jatkolle.

Vanhemmat kokivat kyselyyn vastaamisen yleisesti ottaen helpoksi. Kysymykset itsessään koettiin vastaajien mielestä laajoiksi, mutta ei vaikeiksi. Niitä pidettiin selvinä ja asiallisina. Kaksi äitiä toivoo vastausten auttavan meitä.

”Kiva, kun joku/jotkut haluavat kehittää sijaisperheiden asemaa.” (Äiti)

Vastanneiden isien palautteista ilmeni samat asiat, mutta yksi isä koki, että olisi voinut kirjoittaa pari sivuakin ja pyysi meitä ottamaan yhteyttä tarvittaessa. Yleiskuva isien vastauksista oli, että ne olivat lyhyempiä kuin äitien. Miesten voi olla vaikeampi ilmaista kirjallisesti tuntemuksiaan kuin kasvotusten.

”Tässähän tämä menee” (Isä 1)

”Kohtalaisen simppelit kysymykset” (Isä 2)

Oli mukava huomata, että joillakin vanhemmilla olisi ollut enemmänkin kerrottavaa ja saamamme palaute oli positiivinen kyselyn onnistumisesta. Toivomme, että opinnäytetyömme kyselyn myötä sijaisvanhemmat ovat alkaneet pohtimaan sijaisvanhemmuutta enemmän ja sen tuomia mahdollisuuksia. Heille, jotka ovat tätä työtä pitkään tehneet, on voinut käydä niin, että työstä on tullut rutiininomaista. Toivomme, että he ovat saaneet uusia voimia arjessa jaksamiseen. Kyselyn vastauksista voimme päätellä sen, että sijaisvanhemmilla on suuri tarve puhua asioista ja vertaistuki koetaan tarpeelliseksi. Uusia näkökulmia tai kovin erilaista tietoa verrattuna aikaisempiin tutkimuksiin emme löytäneet. Toivomme, että Pelastakaa Lapset ry:n ja sijaisvanhempien välinen yhteistyö toimisi ja kaikkien ääni tulisi kuulluksi.

LÄHTEET

- Ahto A. & Mikkola P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Gummerus kirjapaino Oy: Saarijärvi.
- Bardy, Marjatta 2009. Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa Bardy, M.(Toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry. Luettu 20.4.2012
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/asiaa_lastensuojelusta/mita_lastensuojelussa_tapahtuu/asiakassuunnitelma/>
- Faktaa sijaisvanhemmuudesta. Sijaisvanhemmaksi.fi. Luettu 27.3.2012.
<http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/faktaa-sijaisvanhemmuudesta>
- Hakkarainen, Pirjo 2007. Sijaisisäryys antaa ja ottaa. Pesäpuu-lehti, 1/2007. Luettu 18.8.2012
- Halme, A & Koskinen, H 2010. Huostaanotettu lapsi uudessa perheessä -kokemuksia sijaisvanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13740/Koskinen_Halme.pdf?sequence=1>
- Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto 2/2007. PRIDE -valmennus ja valinta. Luettu 23.3.2012.
<http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/d8557300459e2c2a8faebfc170f3978d/pride_valmennus.pdf?MOD=AJPERES&lmod=-782445454>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Tammi: Helsinki.
- Hämäläinen, Helena 1998. Työntekijän käsikirja. Korpipyvä Oy: Jyväskylä.
- Hämäläinen, Kati 12/2011. Sukulaissijoitus lapsen näkökulmasta. Luettu 27.3.2012.
http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/0797efab0bd95530f04973d5ab71d533/1334749287/application/pdf/708201/Paras_juttu_5_2011_PeLa.pdf
- Jokinen, Seppo 2000. Perhe on yhä. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

- Juhola, Hanna 2008. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojeluprosessi – käsikirja. Luettu 14.5.2012.
 <http://www.juupajoki.fi/perusturva/lastensuojelu/lastensuojeluprosessi_kasikirja.pdf>
- Ketola, Jari 2008. Sijoita perheeseen. WS Bookwell Oy: Juva.
- Kerola, Merja 2010. ”Ne ois niinku melkein oikeita veljiä” -Sijaissisaruus perheen biologisten lasten näkökulmasta. Pesäpuu-lehti, 2/2010. Luettu 18.8.2012.
- Koisti-Auer, Anna-Liisa 2007. Sukulaisesta sijaisvanhemmaksi. Pesäpuu ry, 3/2007. Luettu 20.4.2012.
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lehdet/tiedote3_07_netti.pdf
- Kujala, Virpi 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Painohäme Oy: Helsinki.
- Kurttila, Tuomas. Tukea kasvatustyöhön ja vanhemmuuteen. Vanhempainliitto. Luettu 20.4.2012.
<http://www.vanhempainliitto.fi/vanhemmuus>
- Laki perhehoitajalain muuttamisesta. 6a§ Sijaishoito perhehoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana. FINLEX.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110317>
- Lapinkangas, Pasi 2012. Siivet hyvälle lapsuudelle. Pohjolan Sanomat 8.9.2012. Numero 244.
- Kuoppala, T. & Säkkinen, S 2010. Lastensuojelu 2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 10.5.2012. http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf
- Lastensuojelun käsikirja, Sosiaaliportti. Verkkotoimitus. Luettu 15.4.2012
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/>
- Lastensuojelun tilastotietoa (THL). Sosiaaliportti. Luettu 10.5.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tuke/lastensuojeluntilastoa/>
- Lastensuojelun tietopaketti, 2008. Luettu 10.4.2012.
http://www.tampere.fi/tiedostot/55CgiYaMF/Lastensuojelun_tietopaketti.pdf
- Leino, Piia & Sneck, Petra 2012. Lapsi unohtuu valvonnassa. Keski-Pohjanmaa, 30.5.2012.
- MacGregor, T.E., Rodger, S., Cummings, A.L. & Leschies, A.W. 2006. The needs of foster parents. A qualitative study of motivation, support, and retention. Qualitative Social Work 5, 351-367.
- Marjomaa, Paula & Laakso, Milja 2010. Terveisiä täältä kodista. Pelastakaa Lapset ry:n

julkaisusarja n:o 17. K-Print.

- Mehtonen, Anna 2008. Tuettu sijaisvanhemmuus -Perhehoitajien kokemuksia saamastaan tuesta. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Kuopion yliopisto.
<http://www.kampus.uku.fi/gradut/2008/4349.pdf>
- Muu lapsen tarpeen mukainen hoito. Sosiaaliportti. Luettu 18.4.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/muusijaishuolto/#otsikko2>
- Nurminen, Kirsi-Marja 2011. Painopiste perhehoitoon. Perhehoitoliitto 1/2011–11. Luettu 10.5.2012.
http://www.perhehoitoliitto.fi/julkaisut/phlehti1_11/lainsaadanto.pdf
- Paajanen, Pirjo 2007. Mikä on minun perheeni. Suomalaisten käsityksiä perheistä vuodelta 2007 ja 1997. Väestöliitto. Luettu 10.5.2012.
<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b21c8bc1aad66ca6bb61cc9f8d18993b/1336647876/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf>
- Palkkiot ja korvaukset. Sijaisvanhemmaksi.fi. Luettu 20.6.2012
<http://www.sijaisvanhemmaksi.fi/palkkiot-ja-korvaukset>
- Pelastakaa Lapset ry. Sijaisvanhemmuus. Luettu 5.5.2012.
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/perhehoitotoiminta/sijaisvanhemmuus/>
- Pekkala, Arja 2012. Sijaisvanhemmuus on sitoumus. Lounais – Lappi 24.5.2012.
- Perhehoidon palvelut. Pelastakaa Lapset ry. Luettu 27.3.2012
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/perhehoitotoiminta/perhehoidon-palvelut/>
- Perhehoitajan asema. Sosiaaliportti. Luettu 14.5.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/perhehoito/asema/>
- Pitkänen, T., Pölkki, P., Raitanen, T. 2009. Millaista tukea sijaisvanhemmat saavat ja tarvitsevat Pride – valmennuksen jälkeen. Perhehoito 6/2009.
- Pohjonen, Kirsti 2012. Teini-ikäisten tyttöjen huostaanotot lisääntyneet. Pohjolan Sanomat 3.6.2012. Nro 149.

- PRIDE -valmennus ja valinta, 2/2007. Sosiaalivirasto, Helsingin kaupunki. Luettu 28.2.2012.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/d8557300459e2c2a8faebfc170f3978d/pride_valmennus.pdf?MOD=AJPERES&lmod=-782445454
- Pöllänen, Riitta & Sankala, Heini 3/2011. Lapin aluehallintoviraston toinen tilastokatsaus Lapin kunnille väestön terveyden ja hyvinvoinnin seurannan tueksi. Aluevirasto. Luettu 10.5.2012
[http://www.avi.fi/fi/virastot/lapinavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/Tilastokatsaus %202011.pdf](http://www.avi.fi/fi/virastot/lapinavi/Ajankohtaista/julkaisut/Documents/Tilastokatsaus%202011.pdf)
- Rhodes, C., Cox, M.E., Orme, J.G & Coakley, T. 2005. Foster parents` reason for fostering and foster family utilization. *Journal of Sociology and Social Welfare* 33, 105-126.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Perhehoidon palkkiot ja korvaukset vuonna 2012. Kuntainfo 12/2011. Luettu 10.5.2012.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1574702>
- Suosalmi, Sinikka 2012. Suomalaiset sosiaalityöntekijät kuormittuneita. *Pohjolan Sanomat* 8.9.2012. Numero 244.
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Gummerus. Vaajakoski.
- Taskinen, Sirpa ja Törrönen, Maritta (2004) Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa J. P. Roos (toim.): *Huostaanottokirja*. Design Nurmisaari: Jyväskylä. Toiminta. Pelastakaa Lapset ry. Luettu 27.3.2012.
www.pelastakaalapset.fi/toiminta
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Valkonen, Leena 1995. *Kuka on minun vanhempani?* Gummerus Kirjapaino Oy: Saarijärvi.
- Väärälä, Reijo, 25.10.2011. Lastensuojelulain, perhehoitajalain ja omaishoidon tuesta annetun lain muuttaminen. Luettu 19.3.2012.
http://www.stm.fi/vireilla/lainsaadantohankkeet/sosiaali_ ja_ terveydenhuolto/sijaishuolto
- Åstedt-Kurki, Päivi & Jussila, Aino-Liisa & Koponen, Leena & Lehto, Paula & Maijala, Hanna & Paavilainen, Riikka & Potinkara, Heli 2008. *Kohti perheen hyvää hoitamista*. WSOY Oppimateriaalit Oy: Helsinki.

LIITE 1

Kemi, 1.12.2011

Hei,

olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä aiheesta Sijaisvanhemmuus Meri- Lapin alueella. Tutkimme opinnäytetyössämme sitä, mikä saa perheet alkamaan sijaisvanhemmiksi ja mitä haasteita se tuo tullessaan heidän elämäänsä. Tutkimme myös millaista tukea ja keneltä he ovat saaneet ja onko tuki ollut riittävää ja mitä tukea he olisivat toivoneet lisää.

Lähestymme Teitä tällä ensimmäisellä kyselyllä, jonka avulla haluamme kartoittaa sitä, kuinka moni Teistä olisi halukas osallistumaan tutkimukseemme. Sen jälkeen lähetämme teille varsinaisen kyselyn, jossa kysymme edellä mainitsemiimme teemoihin liittyviä asioita. Kysymykset tulevat olemaan helposti vastattavia, eikä niissä mennä liikaa henkilökohtaisuuksiin. Tiedot tulevat pysymään nimettöminä ja niitä ei tulla käyttämään muuhun tarkoitukseen kuin opinnäytetyöhömmme. Pyrimme löytämään tuloksia analysoidessamme laajoja kokonaisuuksia eikä niinkään yksittäisiä kokemuksia.

Tavoitteenamme on tuoda esille sijaisvanhemmuuden ”tunnettavuutta” ja madaltaa sijaisvanhemmuuden kynnystä sitä harkitseville. Tarkoituksenamme on välittää saamamme tutkimuksen tiedot Teille sijaisvanhemmille sekä Pelastakaa Lapset ry:lle. Toivomme myös, että opinnäytetyömme kautta saisimme lisää tietoa Meri- Lapin alueen sijaisperhetoiminnasta.

Pyydämme Teitä ilmoittamaan halukkuutenne osallistumisesta opinnäytetyön kyselyymme tammikuun loppuun mennessä Merja Almille Pelastakaa Lapset ry:hyn, puh.040-8405130 tai sähköpostitse merja.alm@pelastakaalapset.fi. Ilmoittautumisenne jälkeen helmikuun aikana lähetämme itse kyselyn ja toivomme innokasta osallistumistanne.

Ystävällisin terveisin

Ida-Maria Hietaharju & Heidi Kaikkonen

LIITE 2

Laita ruksi vaihtoehtoon, kumpi on kyseessä:

Kysely sijaisäidille ____

Kysely sijaisisälle ____

Tässä ovat kysymykset liittyen opinnäytetyöhömmme Sijaisvanhemmuus Meri - Lapin alueella. Toivomme molempien vanhempien vastaavan erillisiin kyselylomakkeisiin. Vastausten toivomme olevan useamman lauseen mittaisia, jotta saamme tarpeeksi aineistoa opinnäytetyöhömmme. Jos vastaustilaa ei ole riittävästi, voit käyttää myös paperin kääntöpuolta.

Kirjeessä on mukana myös palautuskuori osoitteinen ja postimerkki. Toivomme Teidän vastaavan 15.4.2012 mennessä. Kiitos!

1. Mikä johti ajatukseen ryhtyä sijaisvanhemmiksi? Kerro lähtökodista.

---

2. Mitä ja millaisia haasteita se on tuonut mukanaan? Kerro muutamia esimerkkejä, niin positiivisia kuin negatiivisia.

---

3. Oletko saanut riittävästi tukea sijaisvanhempana olemiseen? Kerro millaista? Vai olisitko kaivannut lisää tukea, esimerkiksi työnojausta/vertaistukea tai tukea Pelastakaa

Lapset

Ry:ltä/kunnan

sosiaalityöntekijöiltä?

---

4. Kuullaanko mielestäsi sijaisvanhempia riittävästi vai toivoisitko parannusta siihen? Kertoisitko omista toiveistasi/kehittämisehdotuksista?

---

5. Saitko mielestäsi tarpeeksi tietoa ja millaista tietoa sijaislapsista/lapsista etukäteen? Jos et, millaista tietoa olisit kaivannut?

---

6. Miten yhteistyö biologisten vanhempien kanssa on sujunut? Onko ollut ongelmia ja millaisia mahdollisesti? Vai onko yhteistyö sujunut hyvin?

---

7. Miten sijaisvanhemmuus on vaikuttanut oman perheen elämään ja arjen sujumiseen? Jos teillä on perheessä myös biologisia lapsia, miten he ovat suhtautuneet sijaislapsiin perheessänne?

---

8. Oletko saanut koulutusta sijaisvanhemmuuteen ja millaista?

---

9. Miltä tuntui vastata kyselyymme? Koitko sen vaikeana vai helppona? Perustele muutamilla lauseilla.

---

10. Mitä muuta haluaisit kertoa sijaisvanhemmuuteen liittyen? Esimerkiksi kuinka kauan olet toiminut sijaisvanhempana? Onko rahallinen korvaus mielestäsi riittävä työn vaativuuden huomioon ottaen?

Kiitos vastauksistanne jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin Heidi ja Ida